

קונטרס

בנין ועקב

ראש השנה

חלק ב

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעזרד הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספידים

אשר חנני השו"ת

יעקב עקיבא הכהן רבינוביץ

בלאאמו"ד הגה"צ רבי גמליאל שליט"א

תשרי תשפ"ד

התודה והברכה

הנני בזה להביע את תודתי והערכתתי מעומק הלב לידידי האברך כמדרשו, אשר שמו הולך לפניו בטוהר מדותיו ונועם הליכותיו, אוצר כלי חמדה, זך הרעיון וברוך הכשרון, יאה לקלוסין ומוכתר בנימוסין, אשר לו עט סופר מהיר, ספרא וסייפא, איש יקרות רוח חכמה, מגזע אראלים ותרשישים לבית

נאראל

הרה"ג **יהושע שלום שפירא** שליט"א

מעיי"ת בית שמש

אשר לא חסך עמל ויגיעה ימים ולילות, ונטה על שכמו עול משא עריכת הקונטרסים 'בנין יעקב על המועדים' ברוב עמל וכשרון ברוך, ותיקנם וסידרם בטוב טעם למען ירוץ הלומד בו, עד אשר הוציא דבר נאה ומתוקן מתחת ידו, דבר נאה ומתקבל, העולה על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן.

יברך ה' חילו ופועל ידיו ירצה, להמשיך בעבודת הקודש מתוך הרחבת הדעת ומנוחת הנפש ביתר שאת וביתר עז להגדיל תורה ולהאדירה כאוות נפשו העדינה וכחפץ לבו הטהור, ויברכו ה' בכל הברכות הכתובות בספר התורה, ובכל אשר יפנה יצליח, וירוה רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח באורך ימים ושנות חיים, ויתקיים בו לא ימוש התורה פ"ך ומפי זרעך מעתה ועד עולם אמן ואמן.

המחבר

©

כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס:

02-999-8201

או למייל:

3122131@gmail.com

ניתן להשיג הקונטרס בירושלים:

בספרי עין יעקב מול שטיבלאך מאה שערים

או בטלפון 0533153661 | 0504175336

בבית שמש:

בבית המחבר רח' חזון איש 26

או בטלפון: 05276-30720

בבני ברק:

חנות פרידמן מול בית הכנסת איצקוביץ

כמו כן ניתן להשיג את סדרת הקונטרסים

'בנין יעקב' על המועדים:

אלול • ראש השנה • סוכות - שמחה

חנוכה • שובבי"ם • פורים - ד' פרשיות

חודש ניסן - חג הפסח - ספירת העומר

שבועות • בין המצרים

וכן 'בנין יעקב' על התורה:

בראשית • שמות • ויקרא • במדבר • דברים

תוכן הענינים

פתח הבנין

ג..... בראש השנה יכתבון

מילין אחדין בפתח הבנין - 'בנין יעקב' ראש השנה

ערב ראש השנה

ט..... אחרית שנה

ערב ראש השנה נמחלין שליש עוונות ומסוגל לישועות גדולות

- ◇ מחילת עוונות בערב ראש השנה ◇ יום השכמה והרבות בסליחות ותענית
- ◇ כאשר יתקן איש ביום האחרון יתקון כל הזמן ◇ שב באחרונה אין מזכירים לו
- ◇ רשעו ◇ השם נפשנו בין החיים ◇ ברך עלינו את השנה הזאת - יום האחרון
- ◇ בכלל ◇ ישועת ה' כהרף עין ◇ תחל שנה וברכותיה

יום הדין

כל באי עולם עוברין לפניו..... כא

בראש השנה נכנסים הכל אל תוך היכל המלך ומקבלים קצבתם

ובכן אבא אל המלך ◊ וגילו ברעדה ◊ התחדשות המלוכה והתמנות המשרות
◊ החותך חיים לכל חי ◊ הפן והכן לך

מפחד יושב תהלות..... כו

הבחירה ביד האדם האם לפחד מיום הדין

ורדף אותם קול עלה נדף ◊ סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי

חדות ה' היא מעוזכם..... כט

יבטח בהשי"ת וישמח בשמחת היום אך אין אומרים שירה

יודעין שהקב"ה יעשה להם נס ◊ יהא רגיל למיכל קרא ורוביא כרתי וסילקא
ותמרי ◊ הגם שזוחלים ורועדים מאימת ה' בוטחים בישועתו ◊ בראש השנה
היה שמח למאוד ◊ איך יאמרו שירה בשעה שספרי מתים פתוחים ◊ אשירה
לה' כי גמל עלי ◊ בראש השנה יש שמחה אך אין לומר שירה

חסד ביום דין..... לו

שורש הדין בראש השנה נובע ממקור הרחמים

פליאה בדברי רבותינו ◊ ראש השנה הוא יום דין ברחמים ◊ על ידי השמחה
והאמונה בהשי"ת נצא זכאים בדין ◊ השם מלכנו הוא יושיענו

כרחם אב על בנים.....מה

האב מרחם על בנו ופוטרן מן הדין

אם כבנים אם כעבדים ◊ נצח רחמוי דבנוי לרחימו דדינא ◊ אם כבנים רחמנו
ואם כעבדים עינינו תלויות ◊ מען לייחט זיך א טאטע ◊ בין כך ובין כך
נקראים בנים

מלכות

תמליכוני עליכם.....נה

להמליך את הקב"ה על מחשבות ליבנו ולשעבדם אליו

מלכותו ברצון - מלך הוא ברצון ומושל בכפיה ◊ ימליך את השי"ת על עצמו
ועל הנטיות הרעות ◊ אני אקבע מי יכנס לביתי ומי יעמוד בחוץ ◊ עצות
להתגבר על המחשבות הרעות ◊ העושה לקיים מצות המלך ממליך את המלך
עליו ◊ עיקר עבדות ה' להמליך הבורא על המחשבות

שכם אחד לעבדך.....סו

באחזה ורעות ימליך את השי"ת בעולם ויצא זכאי בדין

אחדות - תנאי לביסוס המלוכה ◊ יום תרועה מלשון חיבה ורעות ◊ בראש
השנה נידחים בעלי המחלוקת ממחיצת הקב"ה ◊ למנצח לבני קורח מזמור -
כי הם תקנו חטא המחלוקת ◊ תוקעין תשר"ת בכדי להימנע ממראית עין של
מחלוקת ◊ השטן מנסה להכשילנו במחלוקת ◊ על ידי אהבת ישראל ולימוד
זכות יוצא זכאי בדינו ◊ מלך ממלט מרעה ליודעי תרועה ◊ הזהירות בבין אדם
לחברו - סימנא טבא ◊ בהרבות רעים וידידים ינצל מן הדין ◊ ויכתבהו ויחתמהו
לחיים טובים בזה יום הדין

זכרונות

אמרו לפני ..... פה

בזכות קבלת דין שמים באהבה זוכין להשתיק את המקטרגים

כדי שיבוא לפני זכרוניכם לטובה ◊ היה לי מה להשיב ולא עשיתי כן ◊ בני ישראל אינם שואלים גם כשקשה להם ◊ התקיעות השניות מבלבלות את השטן

הזוכר למזכיריו ..... צא

הזוכר את האבות הקדושים והולך בדרכיהם זוכרים לו את זכותם

זכרונות - כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה ◊ לזכור את מעשי האבות ודרכיהם ◊ כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו ◊ לפי מה שזוכר את הבורא כן נזכר לטובה למעלה

כבש רחמיו לעשות רצונך ..... צא

נסיון העקידה היה בלתי לה' לבדו וללא שום פניות

מצאת את לבבו נאמן לפניך ◊ כבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם ◊ בלתי לה' לבדו ◊ גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ◊ ימסור מודעה לפני העבודה שמבטל כל הפניות

ברחמים תזכור ..... קו

בקשת רחמים בזכות מעשה העקידה שהיה לפני משורת הדין

זכור ברית אברהם ועקדת יצחק ◊ התהלך לפני והיה תמים ◊ כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו כן יכבשו רחמיו

שופרות

שופר של איל ..... קטו

תמימותו של אברהם אבינו ניכרה באיל שהקריב לאחר העקידה

לכאורה צריך לקחת מאכלת ולא שופר ◊ קרבן האיל היה פחיתות כבוד
 לאברהם אבינו ◊ בהקרבת האיל נודע שלא לכבוד עצמו עקד את יצחק ◊
 הקריב האיל לכפרה שמא פגם בהרהור הלב

יום תרועה ..... קכב

כל היום של ראש השנה מושפע מקול תרועת השופר

כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב ◊ יום תרועה - יום של
 התעוררות על ידי השפעת השופר ◊ ראש השנה יפשש במעשיו ויתעורר
 לתשובה ◊ משך היום יתבונן בכל ענייני עבודת השופר ◊ עשרה טעמים
 לתקיעת שופר

עבודת היום

שנהיה לראש ..... קכט

להחשיב כל רגע של ראש השנה שהוא המוח של השנה

עבודת חודש תשרי הוא קומה שלימה ◊ מ"ח שעות כנגד המוח שבראש ◊
 מנהגים שונים לסימנא טבא ◊ 'חטא' בגימטריא 'חטא'...

למענך אלקים חיים..... קלה

בקשת צרכי הגוף למען נוכל לעבוד בהם את השי"ת כראוי

ותחתוך קצבה לכל בריותיך ◊ צווחין בצלותין ככלבים הב הב לנא מזונא ◊ בפשטות צריך לבקש על צרכי גופו ◊ הזוהר התכוון למי שמבקש גשמיות למלאות תאוות לבו ◊ זכרנו לחיים - למענך אלקים חיים ◊ חנה בקשה בן לגדלו לתורה ועבודה ◊ למענך אלקים - לאוקמי שכינתא מעפרא ◊ יכוון ליבו לשמים לפחות מעט

זכרנו לחיים..... קמח

ביאורים בנוסחאות שהוסיפו הגאונים בתפלת שמונה עשרה

כתבנו לחיים - הנכתב בשם המלך אין להשיב ◊ כתב אשר נכתב ונחתום בטבעת המלך אין להשיב ◊ זכרנו לחיים גשמיים וכתבנו לחיים רוחניים ◊ ד' פעמים חיים להינצל מארבע מיתות ◊ כל העתים שווים לטובה ◊ מן הקל אל הכבד ◊ חיים של רחמים בברית ובשלום ◊ ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך ◊ אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים

תפלת צדיק..... קסא

בראש השנה יסתופף בצל הצדיק וגם יתייגע לבד

בראש של השנה ישהה אצל ראש הדור ◊ אימתי אשרי העם - כאשר כולם יודעי תרועה ◊ השועל ששכח את שלוש מאות משליו ◊ כח הצדיק תלוי בחוסים בצלו ◊ עיני ה' אל צדיקים ואזניו אל שועתם

פטרה דראש השנה

אל הנער הזה התפללתי..... קעה

הכח להתמודד עם צער גידול בנים - הצער מעורר את התפלה

מורה הלכה בפני רבו ◊ אל הנער הזה התפללתי - כמו שהוא ◊ לא עליך
המלאכה לגמור ◊ אל הנער הזה התפללתי - גרם לי להתפלל ◊ הקדוש ברוך
הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים

וה' פקד את שרה..... קפה

אמונה תמימה בהשי"ת גם כאשר בדרך הטבע אפסה כל תקוה

מדוע קוראים פקידת שרה ביום א' דראש השנה ◊ יסורים שאין להם קצבה
קשים מכולם ◊ אברהם האמין אפילו שהטבע פעל כנגדו ◊ צאצאיה כן פקוד
לטוב היום

ראש השנה שחל בשבת

ראש השנה שחל בשבת..... קצה

סגולת קביעות שנה כזאת ולמה אין תוקעים בשופר בשבת

תקנת חכמים לא לתקוע שופר בשבת ◊ השבת בעצמה מכריזה שבת בו תשוב
◊ אין תוקעים בשבת כי אין הסיטרא אחרא שולט אז ◊ מאורעות כבירים
בשנה שחל ראש השנה בשבת ◊ גודל שעת המנחה בראש השנה שחל בשבת
◊ תפלת חנה התקבלה במנחה של ר"ה שחל בשבת

עבודת היום

שנהיה לראש

להחשיב כל רגע של ראש השנה שהוא המח של השנה

עבודת חודש תשרי הוא קומה שלימה

חודש תשרי מכונה בגמרא (ראש השנה יא.) 'ירח האיתנים' היות שהוא תקיף במצוות, וכתב ברש"י, דתקיף במצוות, היינו המצוות הרבות שאנו זוכים לקיים בחודש תשרי, שופר, יום הכיפורים וסוכה, לולב, וערבה, וניסוך המים וערבה. המצוות הרבות הללו מעלות את כל החודש כולו שיהיה נקרא 'ירח האיתנים', החודש עצמו נעשה משובח יותר ומרומם יותר.

הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזבזו זי"ע (בוצינא דנהורא - הושענות) תיאר את החודש הזה כמכלול שלם של עבודת השי"ת, קומה שלימה, המכוון כנגד גופו של האדם וכל איבריו, כל מועד וכל מצוה בחודש הזה מכוון כנגד איבר אחד של האדם, ובמלאת הימים האלה זוכה האדם לזכך ולקדש את כל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו על ידי המצוות והמועדים שמכוונים כנגדם.

ראש השנה הוא הראש של כל השנה והראש של חודש תשרי, אותו חודש שתקיף ומסובב במצוות, ולפי דבריו של הרבי ר' ברוך לראש השנה מכוון כנגד המוח שבראש, ראש השנה הוא המוח של חודש תשרי, ולכן

נקרא ראש השנה 'יום הזיכרון', כי הזיכרון נמצא במוח וראש השנה הוא כנגד המוח.^א

אף גם בספר הק' 'מאור עינים' (תהלים) כתב כעין זה, כי בדומה לכל אדם עלי אדמות ששוכן לו המח בחדרי הראש, ועל ידי המח מרגיש בכל רגע ורגע את תנועותיהם של כל איבר ואיבר מאיברי הגוף, אפילו את האיברים הרחוקים שנמצאים בקצה השני של הגוף, הוא מרגיש על ידי המח שנמצא למעלה בראש, כך גם ראש השנה הוא המח והראש של כל השנה כולה, ולכן דווקא בראש השנה נסקרים כולם בסקירה אחת, כי המח מרגיש הכל כשעתא וכריגעא חדא.

מ"ח שעות כנגד המח שבראש

א לכך נדרשת זהירות מיוחדת מכל איש ישראל לנצל כראוי כל רגע ורגע מתוך מ"ח שעות של ראש השנה, כי לכל רגע השפעה מכרעת על כל השנה העתידה, "ולכן בבקשה מכם, לא יעבור רגע אחד ביום שהוא שלא יהיה לתועלת, אם בתורה, אם ביראה, אם בהרהור תשובה, וקבלת גדרים, והרחקת עבירות, וסדר למעשיו שלא יהיה בקרי ח"ו, כי אם הכל לנחת ה' וברעדה (לשון הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ בספר יערות דבש - חלק שני - דרוש ה)".

הערות והוספות

את הגוף בתענית, ובסוכות בידיים בלקיחת אתרוג ולולב, ובשמיני עצרת ושמחת תורה ברקידה, שמרקדין ברגלים בשמחת התורה. וזהו 'חנון בידיים מעבידים', פירוש בסוכות עושים את החינון בידיים [והיה דרכו של הרב ז"ל לומר בכל שנה בנוסח ההושענות חינון בידיים וגו' ולא חנון].

א. וזה לשונו שם בספר 'בוצינא דנהורא' (הושענות): 'חנון בידיים מעבידים' (הושענות, פיוט כהושעת אלים בלוד), פירוש, כי החודש תשרי עובדים ישראל את הבורא ברוך הוא בהקומה שלימה, בראש השנה עובדים אותו במוח, ולכן נקרא ראש השנה יום הזכרון, על שעובדים אותו במוח, וביום הכפורים מענים

שהרי ראש השנה הוא המח שמשפיע לכל השנה, וכבר כתב הרה"ק בעל התניא בספר 'ליקוטי תורה' (דרושים לראש השנה ג), דכשם שהמוח ממשיך חיים לכל איברי הגוף, כך גם ראש השנה, שהוא הראש והמח של השנה, ממשיך השפעות ותוצאות חיים לכל ימות השנה כולה.

וכדיבוריו המלהיבים של הרה"ק בעל ה'מאור ושמש' זי"ע, שכתב לנו ברמזיו לראש השנה: "ואשרי מי שהוא זוכה לקדש ולטהר עצמו ומחשבותיו ולהכין עצמו לקראת אלקינו בכל המ"ח שעות שבראש השנה - שבזה ימשוך קדושה ודביקות השם על כל השנה, שיוכל להיות דבוק בנועם השם כל היום. וכל חלק מחלקי השעות שבראש השנה - יתנו עזר וסעד לכל יום מימי השנה, להמליך הבורא ברוך הוא"³.

ואפשר שמשום כך חרדו כל כך הצדיקים שלא לאבד אפילו רגע אחד לבטלה מן היום הגדול והקדוש הזה, כמו שהעידו מקורביו של מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל, כי למרות התמדתו הנוראה ודרכו לנצל כל רגע פנוי ללימוד התורה הקדושה, אבל בראש השנה שינה ממנהגו, וכל אימת שהיה לו קצת זמן פנוי במשך היום השתדל לומר פרקי תהלים.

הערות והוספות

ועיקר ראש השנה נקרא יום הזכרון שמצד הזה הוא הראש לשנה שממנו יהיה נמשך ההשפעה לכל השנה וההמשכה הוא על ידי הזכירה והעלאת הזכרון לטובה הוא המשכת שפע ההשגחה באיכות שזהו ענין הפקידה. **וראה** הלשון בספר 'שם משמואל' (סוכות תרע"ג): ועוד יש לומר, והוא העיקר אצלי, שראש השנה באשר נקרא ראש משכן המוח והשכל, בו נשפע לישראל מוחין חדשים.

ב. וראה עוד בספר 'פוקד עקרים' (אות ב) לרבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע, וזה לשונו: והיינו דידוע דבמוח יש חדר הזכרון ששם חקוקים ורשומים כל הדברים שהם בזכרון אצלו, ומילתא דלא רמיא ששוכחה נמוחק חקיקתו מאותו חדר וספר הזכרון, אבל כשמישים על לב לזכרו הרי זכור ועומד אצלו דנשאר חקוק במחשבתו, ואף כשאינו זוכרו באותה שעה על כרחך עדיין רישומו קיים וניכר במוחו, שהרי אילו רצה היה זוכרו,

בהודמנות, כשנשאל מדוע אומר תהלים בשעה שיכול לעסוק בתורה, ענה הגאון זצ"ל, שבצערותו היה אכן נוהג ללמוד בזמנים הפנויים של ראש השנה, אך לאחר מכן שם לב שבשעת הלימוד נופלים בדעתו כל מיני קושיות ועיונים ובכדי ליישבם צריך לעיין בספרים, ומזה הוא חושש, כי הרגעים הספורים שלוקח לו ללכת ממקומו עד לארון הספרים הוא חושש לביטול תורה, וחס לו לאבד אפילו רגע אחד של ראש השנה לבטלה, על כן הוא מעדיף לומר תהלים בכל רגע פנוי.

מנהגים שונים לסימנא טבא

והיות שראש השנה הוא היום המשפיע והמכריע לכל השנה כולה, וביום הזה נידון האדם מה יהיה עמו משך כל השנה הבאה עלינו לטובה, לכן מצאנו בגמרא (הוריות יב.) ובפוסקים כל מיני זהירות שנהגו להיזהר ביום ראש השנה, בכדי שלא להזכיר דברים שאינם טובים ולא נמשיך אותם ח"ו, ומאידך גיסא נהגו להרבות במאכלים ששמם ומהותם מעוררים זיכרון טוב, ובזכות זה אנו מבקשים לעורר זיכרונו לפניו לטובה ולהמשיך עלינו כל מיני טובה וברכה לכל ימות השנה.

סימן שלם כתב המחבר בהלכות ראש השנה שבו הולך ומונה כמה וכמה דברים שנהגו לאכול בראש השנה לסימנא טבא, או להיפך, נהגו שלא לאכול, בכדי לא לעורר עניינים שאינם רצויים, וכה כתב המחבר: "יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא, כרתי, סילקא, תמרי, קרא. וכשיאכל רוביא יאמר: יהי רצון שירבו זכיותינו. כרתי, יכרתו שונאינו. סילקא, יסתלקו אויבינו. תמרי, יתמו שונאינו. קרא, יקרע גזר דיננו ויקראו לפניך זכיותינו".

הוסיף על זה הרמ"א, "ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש ואומרים, תתחדש עלינו שנה מתוקה, וכן נוהגין. ויש אוכלים רימונים ואומרים, נרבה זכיות כרמון, ונוהגין לאכול בשר שמן וכל מיני מתיקה".

ומנהג יפה ראיתי לאחד מבני עליה, שהנהיג לעצמו בראש השנה ללמוד על שולחנו בתוך ביתו משנה אחת או פרק אחד מספר תהלים, שיהיה לו לסימנא טבא על כל השנה, כי אם על ידי סילקא וכרתי אפשר להכרית ולסלק כל מיני מסטינים ומקטרגים, ואם על ידי תפוח מתוק בדבש יכולים לפעול לשנה טובה ומתוקה, על אחת כמה וכמה שעל ידי לימוד התורה הקדושה בשמחה יכולין להשפיע מתיקות וערבות בתורה על כל השנה כולה.

מאידך גיסא נזהרים גם שלא לישן ביום של ראש השנה, על פי המובא בשם הירושלמי, 'האי מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה', כלומר, כל מי שיושן בראש השנה יישן מזלו במשך השנה. כמו כן כתב הרמ"א שיש מדקדקים לא לאכול אגוזים, הטעם הפשוט הוא מפני שמרבה כיחה וניעה ומפריעים להתפלל כראוי, אבל יש לזה עוד טעם, היות ש'אגוז' בגימטריא 'חטא', ואין אנו רוצים להזכיר חטאים בהאי יומא רבה, בכדי שלא לעורר זכרונות שאינם טובות.

'חטא' בגימטריא 'חטא'...

במובן שהעיקר הוא הכוונה הפנימית של המנהגים ולא שיהיה כמעשה קוף בעלמא, ואם נהגו שלא לאכול אגוזים מחמת שהם בגימטריא חטא, על אחת כמה וכמה שביום גדול וקדוש כזה אסור להיכשל בחטא עצמו, וכפי שהיה מרגלא בפומיה של הרה"ק בעל ה'בית ישראל' מגור זי"ע, שלא רק 'אגוז' בגימטריא 'חטא', אלא גם 'חטא' בגימטריא 'חטא'...

ובן מה שנהגו שלא לישון בראש השנה, אין זה בשביל שבאותו הזמן ישב בטל ויבלה את זמנו בהבל ורעות רוח, זה אינו, כי ההולך בטל כישן דמי ומוטב שיישן באמת, וכלשון השל"ה הק' (מסכת ראש השנה פרק תורה אור - נד), לאחר שהוא מביא דברי הירושלמי שאין לישון בראש השנה, הוא מוסיף בזה

הלשון: "ונראה, דלאו דוקא ישן ממש, אלא אפילו ער ויושב בטל, ואינו מבקש על נפשו בתפלה ובתחנונים, ישן מיקרי, ואדם מועד לעולם בין ער בין ישן (כבא קמא כו.), אם אינו עוסק בתורה ובמעשים טובים".

בך גם אנו מוצאים בדברי הרה"ק בעל ה'אור המאיר' זי"ע, שעורר על מניעת השינה ביום ראש השנה, ומתוך דבריו אתה למד שאין שום תכלית להישאר ער בסתמא, אלא העיקר לנצל הזמן הזה כראוי ולא להיות דומם כבול עץ שאינו עושה כלום, וכך הוא כותב: "עתה בראש השנה, אינו רשאי ליתן דומָה לנפשו אפילו כמעט רגע, כי רגע קטן מיום השנה מחזיק בתוכה הרבה משנה הבאה, ואם יכאב בראש, יתפשט הכאב לכמה ימים ושבועות, הכלולים בזאת הרגע והשעה, ככאב הראש שנתפשט בפרטי האיברים, ונמצא ברגע קטנה מראש השנה שיושב ודומם, יאבד טובה הרבה".

ונסיים עם דעתו של בעל ה'משנה ברורה' בנידון, כי גם הוא, לאחר שהולך ומונה את כל הדברים שאינם ראויים לעשות משום סימנא מילתא, מסיים וכותב: "והנה כל אלו הענינים עושין הכל לסימן טוב, ולכן פשיטא שיזהר מאד שלא יכעוס בימים האלו, מלבד גודל האיסור, כדי שיהיה לסימן טוב, רק יהיה שמח לכו ובטוח בד' עם התשובה ומעשים טובים".

בלומר, כל הסימנים הללו הם בכדי לעורר אותנו לפנימיות ולהבין את גודל נחיצות היום שיש לו השפעה מכרעת לכל השנה כולה, ולכן אל יעשה מן הטפל עיקר והעיקר טפל, אלא יבין את אשר לפניו וישתדל לנצל היום כולו לתורה ותשובה ומעשים טובים, וה' יהא בעזרו לזכות לשנה טובה ומתוקה.

למענך אלקים חיים

בקשת צרכי הגוף למען נוכל לעבוד בהם את השי"ת כראוי

ותחתוך קצבה לכל בריותיך

דבר זה יודע כל בר בי רב דחד יומא, שראש השנה הוא יום הדין לכל באי עולם, כולם נסקרים לפניו בסקירה אחת, הקב"ה עובר על מעשי כולם, בוחן ובודק כליות ולב, וקוצב לכל אחד את כל מה שיגיע אליו בשנה הבאה, אם לטוב ואם למוטב, כל ענייני פרנסתו וכלכלתו של האדם תלויים במוצא דבר ה' ביום זה, כי בהאי יומא ייקבע מה וכמה יגיע אליו, שהלא כבר אמרו חז"ל (ביצה טז.), 'כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים', וכמטבע לשונו של רבי אמנון ממגנצא בתפלת ונתנה תוקף, 'מי יעני ומי יעשר, מי ישפל ומי ירום', וכן הלאה והלאה על זה הסדר, כי היום הזה הינו היום הקובע והמכריע לכל השנה הבאה עלינו לטובה.

ובענין זה רבתה המבוכה, כי בפשטות היינו צריכים להשקיע ביום זה הרבה תפלות ובקשות לפני מלך חי וקיים, שיקצוב לנו פרנסה בריווח יחד עם שאר כל העניינים הנצרכים לנו בהאי עלמא שאין בידינו לפורטם כי רבים המה, כל אחד יודע היטב היטב במה דברים אמורים ועד כמה צריכים לבקש

עליהם, אם זה על ענייני בריאות הגוף והנפש, או בעסקי חינוך הבנים והבנות וכן הלאה, שיהיו מתוך מנוחה ושלוה ללא כל מיני צער ועגמת נפש, שתשרור שלום ושלוה בעולם ולא יתגרו מלכיות זו בזו, ולעולם אין אדם יודע באמת עד כמה צריך לבקש, כי פעמים שיש לו לאדם הכל, בגשמיות וברוחניות, אבל לפתע פתאום בא אליו איזה מועקה שנוטלת ממנו את כל שמחת החיים ואינו יכול ליהנות מכל הטוב אשר חננו השי"ת.

ולמה לנו להאריך בדברים, הלא בעינינו ראינו מה שאירע בזמן האחרון, כאשר וירוס קטן שאפילו אינו נראה לעיני בני אדם, הכניס את כל העולם כולו למגדול ועד קטן בתוך פחד ובעתה נוראה, כל החיים הרגילים עצרו מלכת, זקנים משער שבתו ובחורים מנגינתם, כל בתי המסחר נסגרו על מנעול ובריה, ואפילו על בתי כנסיות ובתי מדרשות היו צריכים לערוך מלחמות ותכסיסים בכדי שיוכלו להמשיך ולקיים תפלות כסדרן ושיעורי תורה ברבים.

ברוך לנו שכל מה שקורה במשך כל השנה כבר נגזר בראש השנה, בראש השנה יכתובו וביום צום כיפור יחתמו, וזהו הזמן הטוב ביותר לשפוך שיח לפני יושב מרום, שאפילו אם לפי מעשי הבריות מגיע להם איזה עונש, מכל מקום אנו מבקשים רחמים ורצון מלפני אדון כל שיבטל מעלינו כל גזרות קשות ורעות, קרע רוע גזר דיננו, ותכתוב עלינו גזרות טובות ישועות ונחמות, ואם לא עכשיו אימתי.

צווחין בצלותין ככלבים הב הב לנא מזונא

אולם מאידך גיסא ידועים לכל דברי הזוהר הק' (תיקוני זוהר תקונא שתיתאא דף כב.) שכתב דברים נוראים על אותם אנשים אשר במשך ימי ראש השנה ויום הכיפורים מונח ראשם ורובם בבקשות גשמיות, עסוקים המה כל העת לבקש ולהתפלל על ענייני מזון ומחיה, עליהם אומר הזוהר הק', שאנשים

אלו משולים לכלבים שאין להם בושה, שכל היום צועקים 'הב הב', תן לי, תן לי, מבקשים על צרכי עצמם, ועסוקים תמיד עם הצטרפויותיהם.

ודבר זה גורם מבוכה לרבים שאינם יודעים מה לעשות, כי מצד אחד אין לך זמן יותר מוכשר לבקש על כל ההצטרפויות כמו ביום ראש השנה, שבעצם היום הזה דנים את באי העולם וחותרכים קצבה לכל אחד ואחד, ומן הצד השני עומדים לנגד עינינו דברי הזוהר הק' שמבהילים ומרתיעים אותנו מלבקש על צרכי הגוף, ואין אתנו יודע עד מה, מי הוא זה שרוצה להיקרא כלב על ידי הזוהר הק'.

אבל לא רק זו, הן רבותינו עצמם, אנשי כנסת הגדולה, תקנו לנו הוספות בתוך תפלת שמונה עשרה ובהם כל מיני בקשות על ענייני גשמיות, זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, 'בספר חיים ברכה ושלום, ופרנסה טובה וגזירות טובות ישועות ונחמות', וכי יתכן לומר שחכמינו ז"ל תקנו לנו לבקש בקשות שעל ידי זה ניחשב ככלבים ח"ו, לא יתכן לומר כזאת.

אמת שישנם צדיקים אשר מופשטים לגמרי מן העולם הזה ודבוקים במשך כל היום והלילה בבורא כל עולמים, מייחדים יחודים ועוסקים בספירות עליונות, ולהם אין שום נסיון שלא לבקש על עסקי הגוף, כי הם באמת נמצאים הרבה יותר למעלה מן העניינים הללו, אבל אנו הרי אנשים פשוטים, קרוצי חומר וגוש עפר, עשויים מבשר ודם, עם השגות פשוטות ורגילות, נושאים על צווארנו רחיים ודאגות של פרנסה וכלכלה, עול דרך ארץ, הקב"ה חונן אותנו בכנים ובנות שהתפקיד שלנו בעולם הוא לדאוג עבורם ולגדלם לתורה ולמצוות, ואיך נשתמט מחובתנו בימים הללו לבקש על צרכינו ועל צרכיהם.

אל לנו לרמות את עצמנו שאנו במדריגה של לבקש על רוחניות בלבד, כי אין זה אמת, וכבר כתב בספר הק' 'תולדות יעקב יוסף', שמי שלא נמצא

במדרגה הזאת ועושה עצמו כמי שרק דאגות של רוחניות מעסיקות אותו, עלול להפסיד את הכל, וכלשונו, 'אם יאמר שהוא מתפלל על השכינה, ובוחר לב הוא ה' היודע שאין זה אמת, אפשר שח"ו נדחה מכל', שהרי 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני' (תהלים קא, ז) ^א.

בפשטות צריך לבקש על צרכי גופו

אלא וודאי מוכרח להיות כאן איזה שביל הזהב שעובר בין ההכרח לבקש על ענייני גשמיות ביום הדין, ובין הזהירות שלא להיקרא באותם לשונות שהזוהר הק' מכנה את אלו האנשים שמבקשים גשמיות, אם כי צרכים אנו לדעת מהו אותו דרך, כיצד נוכל גם אנו לבקש את צרכינו בהרחבה באופן שיהיה מקובל ומוסכם על כל הדעות באופן של לכתחילה שבלכתחילה.

הערות והוספות

שבודאי אין לאדם להחזיק טובה ולהתפאר בעצמו לומר על נפשו שהוא מיושבי בבית ה' כל ימי חייו ואין לו שום שיכות בהצטרפות עולם הזה. אבל גם לא יפריז על המדה לשום כל תוחלתו מגמתו רק על צרכי גופו. וזה שמגנה בתיקונים דצווחין ככלבים הב הב כי על כל פנים גם אם מוטל על האדם עול הפרנסה יקוה בנפשו וישתוקק לזכות להיות מיושבי בבית ה'. וכמו שאמר הרבי ר' בונם מפשיסחא זצ"ל על הפסוק אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש וגו' שדוד המלך ע"ה לא החזיק בעצמו שהוא מיושבי בבית ה' רק שזה בעצמו שאל מהשם יתברך להיות אותה אבקש שיהיה על כל פנים זאת כל המבוקש שלו לזכות להיות שבתי בבית ה' כל ימי חיי וגו'.

א. וכתב רבינו **צדוק הכהן** (פרי צדיק לראש השנה - אות י), כי מי שמדמה בעיניו שכל בקשותיו לשם שמים המה, אינו אלא מרמה את עצמו, שהרי כל מי שנמצא בהאי עלמא יש לו לפחות נגיעה כלשהו עם ענייני העולם הזה, אם כי יחד עם זאת מחויבים אנו להשתוקק להתעלות מעל הגשמיות ולחיות חיים רוחניים, חיים של תורה ועבודה ויראת שמים, וזה לשונו:

איתא בתיקונים (תיקון ו') אלא כלהו צווחין בצלותא ביומא דכפורי ככלבים הב הב לנו מזונא וכו'. והכונה על דרך שאמר פרנסני ככלב ומה שגינה זה בתיקונים ולכאורה מאמר הגמרא (ב"ב ח'). ביונתן בן עמרם שאמר להבי פרנסני ככלב כדי שלא יחזיק טובה לעצמו בכבוד התורה סותר לזה. אמנם

ובאופן כללי צריכים אנו לדעת שכהיום הזה מוסכם על הכל שמותר ואף צריך לבקש על גשמיות, אלא שכאמור, צריכים אנו לדעת היאך וכיצד, וידוע שהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע התרעם על אלו שבראש השנה נמנעים מלבקש על צרכי פרנסה, ואחר כך מתפללים מדוע אין להם כל צרכם, הלא לא התפללו והיאך יהיה להם, על כן עורר מאד לבקש על עניינים אלו ולהיות לבו סמוך ובטוח בה' שימלא צרכו, ואף כאשר אינו רואה כי צרכיו מתמלאים כל הצורך, אל יחשוב שמא זה בעוון מה שביקש, אלא שכל תפילה פועלת את פעולתה ואף אם לא נראה לעין פעולתה ודאי נצרכה אותה תפילה בכדי לפעול פעולות טובות בעולמות העליונים (אמרי פנחס שער ז אות יח-ט).

בך גם הביאו בספרים הקדושים בשם האר"י הק', שיש לחלק בין היום הראשון של ראש השנה אותו צריך באמת להקדיש עבור ענייני שמים בלבד ולא לעסוק בבקשות גשמיות כל שהם, לעומת היום השני של ראש השנה שבו מותר ואף רצוי לבקש בקשות בענייני פרנסה וצרכי הגוף, וכפי שכתב ה'שם משמואל' (ראש השנה תרע"ג), "שביום א' דנין על עסקי אלקות ושם אין שום ויתור והכל בצמצום גדול, וביום ב' דנין על עסקי עולם הזה והוא דינא רפיא", והוסיף בספר 'שפתי צדיק' (פילץ), "מזקני הק' ז"ל (החידושי הרי"ם) שמעתי בשם האר"י ז"ל, שיום א' דראש השנה נבקש רק צורך נשמה, יום ב' נבקש צורכי גופו"².

הערות והוספות

ומפני כן ביום א' העיקר להתפלל עבור כבוד הבורא על צער גלות השכינה, כנ"ל. אך ביום ב' צריך כל אחד מבני ישראל לזכור כללות ישראל לעורר רחמים עליהם להשפיע להם כל טוב וחסד.

ב. וראה כעין זה בספר הק' 'תפארת שלמה' (ראש השנה) וזה לשונו: להבין הטעם מפני מה נקרא ראש השנה יום הזכרון. כי ראש השנה הוא ב' ימים. ביום א' דינא קשיא וביום ב' דינא רפיא.

ומלבר זאת צריכים אנו לדעת שתועלת גדולה יש בעצם זה שמבקש מהשי"ת על צרכיו, כי בזה מוכיח המבקש את גודל אמונתו בהשי"ת שרק הוא זן ומפרנס לכל מקרני ראמים ועד ביצי כנים, ואינו סומך על כוחו וגבורתו ורוחב בינתו, דלא כאומות העולם שאינם מאמינים בהשגחת הבורא, ולשיטתם כל אחד מרוויח בכח עצמו, כפי שהכתוב כבר מוכיח את אלו השוגים בהבלי המחשבות האלו, 'ואמרת בלבבך כוחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה' (דברים ח, יז), אבל יהודים מאמינים בני מאמינים תולים את יהבם בהשי"ת שהוא יכלכלם ולא יתן לעולם מוט לצדיק, ומקיימים את המשך הכתוב שם (פסוק יח) 'וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל'.

בפרט ביום ראש השנה, שהוא זמן המלכת הבורא ברוך הוא על כל העולם כולו, ישנה תועלת גדולה בעצם בקשת צרכיו, כי על ידי זה ממליך את השי"ת, שמראה במעשיו כי אין לנו על מי לסמוך אלא על אבינו שבשמים שהוא שליט על כולא ומלכותא דילך הוא, והראיה, שאינו פונה בבקשה לשום אחד אחר מלבדו יתברך, ואם מבקש ממנו סימן שהוא הבעל הבית והמלך, ובהבל פיו יחתוך קצבה לכל אחד ואחד.

נקודה נוספת שאנו צריכים לדעת בשעה שאנו ניגשים לבקש על צרכינו, דהנה כבר נודע לנו מתוך כתבי האריז"ל, שלא ברא הקב"ה את העולם כי אם להיטיב לברואיו, וכפי המובא בספר 'עץ חיים' (שער הכללים - פרק ראשון), 'שעלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם כדי להיטיב לברואיו ויכירו גדולתו ויזכו להיות מרכבה למעלה', ופשיטא לן שאותו רצון להיטיב כולל גם הרצון להיטיב להם בגשמיות ובמילוי כל צרכי גופם, נמצא שכאשר אנו מבקשים מאת השי"ת על צרכי גופנו אנו משלימים בזה את רצונו יתברך, שהלא רצונו הוא שיהיה טוב לישראל כאן בהאי עלמא ולתת לו את כל מחסורו, אנו רק צריכים לבקש ולהמשיך עלינו את השפע.

הזוהר התכוון למי שמבקש גשמיות למלאות תאוות לבו

אמנם אם כנים דברינו, שצריך ואף מוטב לבקש ולהתפלל על צרכי הגוף, מדוע זה מכנה הזוהר הק' בכינויי גנאי את אלו המבקשים על צרכי גופם, סך הכל הם עושים את מה שמוטל עליהם וממלאים את חובתם, מה גם שידוע על רבי ישראל סלנטר זצוק"ל (כתבי הסבא מקלם - דברי חכמה ומוסר ב עמ' תשצה - נב) שהיה מאריך מאד בתפלת 'זכרנו לחיים' וכו', הוא אף הסביר מדוע הוא מכוון בזה כל כך, כי לדעתו מי שיש לו משפחה, בנים ובנות, ואינו מכוון כראוי בתפלות הללו, הרי הוא נכנס לגדר של רוצח ח"ו, שהרי כל חיות והרווחת נפשות בני ביתו תלויים בתפלות האלו וכיצד לא יחוס עליהם ולא יכוון כראוי.

אלא יובן היטב על פי מאמרו הידוע של הרה"ק הרבי ר' מאיר'ל מפרעמישלאן זי"ע, שנהג להמליץ טוב על בני ישראל ולומר כלפי שמיא, ריבוננו של עולם, יודע אני שאם תיטול את התפילות שבני ישראל מתפללין אליך ותסחט אותם, תמצא יוצא מהם רק ממון, כי זהו העיקר שהם מבקשים, אבל כאשר תיקח את כל אותו הממון שהם ביקשו ותסחט גם אותם, מה תגלה, תורה מצוות ומעשים טובים, שכן בשביל מה צריך יהודי רצי כסף אם לא בשביל לעשות בהם רצונו יתברך, לשלם שכר לימוד להוצאות בניו לתלמוד תורה, לקנות בהם צרכי שבת ויום טוב, לולב נאה ואתרוג וכן הלאה.

לפי זה ייאמר ברורות, מי שאכן מבקש ממון לצורך גבוה, כי צריך להוציאם לטובת בניו ובנותיו שיגדלו לתורה ויראת שמים, ובכדי שיהיה לו די ממון בכדי לקיים בהם תורה ומצוות ומעשים טובים, בוודאי שלא עליו נתכוון הזוהר הק' לומר שהוא דומה לכלבין, כלבין הם רק אותם האנשים שמבקשים את טובת עצמם גרידא, הם רוצים לצבור הון לשם

תאוותם בלבד, כפי שאמר החכם מכל אדם (קהלת ה, ט) 'אוהב כסף לא ישבע כסף', עליהם אומר הזוהר הק' שהם ככלבין הצועקים הב הב, אבל אלו שמבקשים פרנסה בכדי שבסופו של דבר יוכלו לקיים את רצון השי"ת, קדוש יאמר להם.

זכרנו לחיים - למענך אלקים חיים

בספרים הקדושים אף דייקו זאת בתוך נוסח התפילה שתקנו אנשי כנסת הגדולה, 'זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים', וכך יתבאר, מדוע אנו מבקשים 'זכרנו לחיים', לא משום שחשקה נפשנו בהנאות עולם הזה ותאוות חלילה, אלא רק כי 'למענך אלקים חיים', אנו צריכים חיות והרווחה ושפע קודש בכדי שנוכל לחיות כיהודים כשרים, למענך אלקים חיים, שיהיה ברשותנו כל ההצטרפויות בגשם וברוח שנוכל לעבוד בהם את הבורא באין מחסור כל וללא דאגות של פרנסה ובריאות כל שהם, כי כאשר דברים אלו חסרים לאדם אזי קשה לו לעבוד את הבורא בשלמות, וכבר כתב בספה"ק מאור עינים (פרשת מטות) 'כי נודע שכמעט כל המצות תלוין בממון לעשותן על צד היותר טוב, כמו שאמרו התנאה לפניו במצות'.

בך גם ביאר בספר 'שם משמואל' (ראש השנה תרע"ב), וזה לשונו: "כל תפילותינו שאנו מבקשים חיים והצלחת עולם הזה אין זה התכלית אצלנו, רק שעל ידי זה נהיה פנויים לעבודת השי"ת או לגדל בנינו לתלמוד תורה, או לעשות עמהם שידוכים הגונים שימשכו מהם דורות טובים שיתרבה כבוד שמים על ידיהם, או שיהיה לאל ידנו לעשות צדקות ומצוות בחיות. וזה שאנו מתפללין 'זכרנו לחיים' אף שבתיקוני הזוהר (כב.) מגנה זה מאד, וקרא עליהם צווחין ככלבין הב לן חיי הב לן מזונא, והיתכן שסדרו לנו בעלי מסדרי התפילות לשונות בלתי נרצים", [אלא

הכוונה שאנו מבקשים הגשמיות לצורך רוחניות, וזה מותר ואף צריך לבקש².

בזה אף פירש בספר הק' 'פנים יפות' מדוע אנו נוהגים לבקש בימים הללו בקשות שונות על כל מיני עניינים הנצרכים לנו, הלא מבואר בגמרא (תענית ח:): שאין לבקש יותר מבקשה אחת. כך גם צריך להבין היאך אנו אומרים בתחילה 'אחת שאלתי מאת ה''', ולבסוף מבקשים כמה וכמה בקשות, הכיצד. אלא מאחר שאנו מבקשים את כל הבקשות הללו לצורך גבוה, למען נוכל לעבוד את השי"ת כראוי וללא מניעות, לא נחשבים כל הבקשות הללו לבקשות רבות, כי אם לבקשה אחת ויחידה בלבד¹.

חנה בקשה בן לגדלו לתורה ועבודה

אכן כאשר נבקש את בקשותינו ואת צרכינו עם כוונה טובה, למען נוכל לעבוד בהם את השי"ת, אז נזכה שהשי"ת ישמע את תפילותינו וימלא את משאלותינו במדה טובה ישועה ורחמים, וכתב המאירי (חבור התשובה - משיב נפש

הערות והוספות

צדקה וגמילות חסדים, זה הגון, כי גם זה למען למלאות רצונו יתברך. וזהו שאומרים (תפלת שמו"ע) זכרנו לחיים כו', לא למעננו, כי אם למענך אלקים חיים, כדי לעבדך ולעשות לך נחת רוח, ובה אנו מחזירים החיים והפרנסה אליו יתברך לעשות בהן רצונו ית"ש.

ד. וראה עוד בקונטרס הנפלא 'בנין יעקב - חודש אלול', מאמר 'אחת שאלתי מאת השם', שם הארכנו לבאר הענין בטוב טעם ודעת.

ג. כעין זה כתב בספר 'ייטב לב' (פרשת האזינו, ה), וזה לשונו: יתבאר בהקדם לפרש שובה ישראל וגו' קחו עמכם דברים וגו' (הושע יד, ב-ג). כי אנו מבקשים (תפלת 'אבינו מלכנו') כתבנו בספר פרנסה וכלכלה, ובתקוני זוהר (תקון ו, כב.) איתא צווחין ככלבין הב לנא מזונא כו'. אבל ביאור הדברים, אם מבקש פרנסה בשביל עצמו ודאי לא טוב הדבר, אבל אם מבקש למען להחיות בני ביתו ולהחזיקן לתלמוד תורה ולהשיא בניו ובנותיו לת"ח וכדומה לעשות

מאמר שני פ"ב) שלכן מפטירין בראש השנה במעשה של חנה שנפקדה בראש השנה, היות שכל בקשתה הייתה לשם שמים בלבד, 'והוא הוא הטעם שמפטירין בפקידת חנה, לעורר שהן נפקדו בזה היום בתכלית תפלתן, עם היות כונתן מעולה ונכבדת'.

ומביא המאירי ראייה לדבריו, דהנה כאשר חנה היתה מרת נפש על מניעת הבנים ולא רצתה לאכול, אמר לה אלקנה בעלה (שמואל א, ח), 'למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך הלוא אנכי טוב לך מעשרה בנים', אלקנה ניסה לפייסה בדברים, מדוע את צריכה בנים, האם משום שיהיה לך עזר וסיוע בשנות הזקנה, אני אהיה לך לעזר יותר מעשרה בנים, ולא תרגישי שום מחסור בהעדר הבנים, אולם חנה לא הסכימה עמו וטענה שלא לכן היא רוצה בנים, אלא רק בלתי לה' לבדו, וכפי שאמרה בהמשך דבריה (שם פסוק יא), "ותדור נדר ותאמר, ה' צבאות, אם ראה תראה בעני אמתך וזכרתני ולא תשכח את אמתך, ונתתה לאמתך זרע אנשים, ונתתיו לה' כל ימי חייו".

חנה לא חפצה בכנים לשם הנאה גשמית, היא רצתה להקדישו להשי"ת, לתורה ועבודה, ונתתיו לה' כל ימי חייו, ותפלה כזאת קרובה להיענות, כי לא את טובת עצמו הוא דורש כי אם לעשות רצונך אלקי חפצתי, וגם אנו צריכים לבקש את הצטרכויותינו בימי הרת עולם הללו, לא לשם שמחת כרסנו, אלא בכדי להגדיל תורה ולהאדירה, שיהיה לנו די פרנסתנו בשפע שנוכל לגדל בנינו ובנותינו בדרכי התורה והיראה לתפארת בית אבות, "אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם... אלופינו מסובלים אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו" (תהלים קמד יב-טו).

למענך אלקים - לאוקמי שכינתא מעפרא

ובעמדנו כאן חובה לנו לעורר מענין לענין באותו הענין, דהנה בראש השנה זוכרים אנו לבקש על כל צרכינו, אם במעט ואם הרבה, ועל אף

שאנו משתדלים לבקש את צרכינו לצורך גבוה, למען נוכל לעבוד בהם את השי"ת בשלום ובשלווה ולא תהיה נפשנו טרודה אחר המזון ומחיה ושאר עסקי הגוף, אולם יחד עם זאת אין לנו לשכוח את הקב"ה בעצמו, גם לו יש צרכים כביכול, ואנו צריכים גם לדאוג עבור זה, כדאיתא בזוהר הק' (פרשת ויקרא ז:): 'ישראל מפרנסין לאביהן שבשמים'.

והנה אנו מבקשים מאת הקב"ה על דירה נאה ומרחבת דעתו של אדם, ושוכחים שהקב"ה בעצמו אין לו דירה, שכינתא בגלותא, וכי אנו דואגים עבור זה, הלא כל החורבן לא אירע אלא מפאת עוונותינו, וכמאמר הגמרא במסכת ברכות (ג), שבכל יום ויום יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי, 'אוי לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם', וכיצד זה אנו דואגים רק שיהיה לנו נוח בתוך הגלות, בעוד בית ה' חרב ועיר האלקים מושפלת עד שאול תחתיה.

העיקר הוא לא לדאוג למעננו ולחיותינו, אלא למען השי"ת, 'למענך אלקים חיים', והיו צדיקים שהסכימו להפקיר את כל כולם העיקר שיתגלה כבוד שמים בעולם, וכפי שהרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע היה אומר בהושענות, 'הושענא למענך אלוקינו', רבונו של עולם, כבר הגיע העת שלך להיוושע, ואל תחשוב כי את טובתי אני מתכוון, כי אני מסכים שהנפש רוח ונשמה שלי לא ייגאלו, ואני אפילו מוכן שנשמתי תלך לכף הקלע ח"ו, ובלבד שהשכינה הקדושה תיוושע בתשועת עולמים ותיגאל מן הגלות הנוראה.

ובספר 'טיב המעשיות' (פרשת כי תבא) מביא עוד מעשה נפלא הנוגע לענין זה שהתרחש גם הוא אצל הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע, ונביא כאן רק את החלק שנוגע לענייננו, ושם מביא דיבורי התעוררות וכמיהה לגאולה, שהשמיע ה'ישמח משה' בדרשה שנשא בראש השנה קודם התקיעות, וכה דיבר אל צאן מרעיתו:

טייערע יודען! ראו נא גם ראו את גודל השעה שלפנינו! הנה ביום הדין הגדול הזה כל באי עולם עוברים לפניו יתברך כבני מרון! על מה הוא עיקר המשפט ביום נורא כזה? האם על כמה 'בילקעס' שנאכל במשך השנה... הרי כל זה דנים בדרך אגב... ועיקר המשפט לאלקים הוא! בענין הגאולה השלמה הנצרכת מאוד לישראל.

ביום זה מתייצבים כל מלכי אומות העולם נציגי כוח הקליפות והסטרא אחרא, ויבקשו את הנצרך להם לשנה החדשה לטובתם של הגויים, שהיא היפך טובתם של ישראל.

אך מנגד עומד כעת אדוננו דוד מלך ישראל ע"ה וזועק בקול גדול ומפיל תחינותיו לפני קל מלא רחמים, לרומם קרן ישראל ולבנות את בית המקדש, שכבר יהיה סוף לגלות המר והנמהר הזה, כמו שהיה טורח ומתפלל ומבקש על כך תמיד כל ימי חייו. - והנה באם לא נתעורר אנו כאן מלמטה בתשובה שלמה בכל לב, ולא יוכל השי"ת למלאות מבוקשו לבנות כבר את בית הבחירה, איזה ביזיון יהיה שם לדוד המלך?!

הרי כל הפמליא של מעלה וכל הצדיקים הקדושים שלמעלה כולם עומדים באותו דין עליון, ומה נאמר ומה נדבר בביזיונות הנוראים שיהיו לדוד מלכא משיחא בפניהם?!

ובאומר זאת בכה הרבה מאוד, כאשר ידוע גודל ציפייתו לישועה של הישמח משה, וכל העם געה אחריו בבכיות והתעוררות עצומה לתשובה.

יכוון ליבו לשמים לפחות מעט

אכן, אין זה מילתא דפשיטא כלל וכלל, ולאן כל אחד נמצא במדרגה שכל בקשותיו יהיו לשם שמים, אולם לכל הפחות צריך לשאוף לזה, וכאשר

נעמוד בימי הדין הללו לבקש ולהתפלל על צרכינו ובקשותינו הגשמיות, לפחות נזכור שצריך לערב שם שמים בתוך רצונותינו, ולידע שכל התכלית שלנו בהאי עלמא הוא לעשות רצון קוננו בלב שלם, וכל צרכי הגשמיות נועדו רק לשרת את המטרה הנעלית הזאת ולהועיל לה^ה.

עינינו נשואות אל השי"ת שיתן לנו הבינה הנכונה ודעת ישרה להתפלל אליו ולבקש ממנו כל צרכינו בהרחבה גדולה, למען נוכל לעבדו בלבב שלם, מתוך הרחבת הדעת ומתוך בריות גופא ונהורא מעליא באין מחסור כל, וחדש עלינו שנה טובה ומבורכת ותפרנסנו בשפע גדול ובהיתר, ולא ישלוט בנו עין הרע, ותצליחנו בכל מעשה ידינו אמן נצח סלה ועד.

זכרנו לחיים

ביאורים בנוסחאות שהוסיפו הגאונים בתפלת שמונה עשרה

כתבנו לחיים - הנכתב בשם המלך אין להשיב

בהגיע הימים הללו של ראש השנה ועשרת ימי תשובה מבקש כל יהודי ברגש ובדבקות: 'זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים', 'כתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים'. תפלות אלו נקבעו על ידי הגאונים לומר בתוך תפלת שמונה עשרה, כמבואר בטור ובית יוסף (אורח חיים תקפ"ב), והתקבלו בכל תפוצות ישראל בכל מקומות שהם.

האם אנו מבינים היטב את התיבות שאנו מוציאים בפינו, אכן יש את הפירוש הפשוט, והכלל הוא שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, אבל בתוך כל תפילה ונוסח שקבעו לנו הקדמונים נמצאים גם פירושים יותר עמוקים, שאם נתבונן בהם קצת נקבל אור חדש בביאור התפילה.

קודם כל צריך להבין את הנוסח, בהתחלה נאמר 'זכרנו לחיים', מלשון זכירה בלבד, ולבסוף מוסיפים לומר 'וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים, כאן כבר מוסיפים לבקש גם על כתיבה, מפני מה צריכים הזכרונות האלו להיכתב, מדוע לא די בזכירה בלבד, הלא הקב"ה בעצמו זוכר אותנו לחיים טובים, וכי איננו סומכים עליו ח"ו.

והאמת הוא שהאר"י הק' בשער הכוונות (דרושי ראש השנה - הקדמה) כבר עמד לדקדק על שינוי הלשונות בין התפלות הללו, וביאר כדרכו בקודש על פי חכמת האמת, ראה שם אריכות דבריו, אבל אנו לא באנו אלא לבאר על פי דרך דרוש ואגדה כדרכנו מימים ימימה.

כתב אשר נכתב ונחתום בטבעת המלך אין להשיב

בספר הק' קדושת לוי (ראש השנה) מבאר על דרך משל, מלך גדול ונישא ביקש להעניק מתנות לרוב וממון הרבה לאוהבו מימים ימימה, ואף כבר הודיע לידידו איזהו היום המיועד בו ימסור לו את כל מה שהבטיח, אולם היות שהמלך היה חושש שמא יבואו שונאי ידידו ויקטרגו עליו בכל מיני טענות ומענות שאינו ראוי לכל הטוב הזה, לכן נטל תיכף קולמוס בידו ורשם עלי ספר את כל ההתחייבויות שקיבל על עצמו לטובת ידידו וחתם שמו עליו, כך שאף אם יבואו השונאים לקטרג עליו לא יוכל המלך לחזור בו מן ההתחייבות, כי גם נער וגם זקן יודעים שמכתב שנחתם על ידי המלך צריך לקיימו ככתבו וכלשונו.

הוא הדבר אף כאן, אנו מבקשים מאת הקב"ה שיזכרנו לחיים טובים ולשלום, אנו מפצירים בו שייטן לנו חיים של טובה, חיים של ברכה, כמו גם כל מיני השפעות טובות ישועות ונחמות, ואין לנו צל צלו של ספק שהקב"ה הוא אבינו אב הרחמן, והוא משתוקק להרעיף עלינו כל טוב ומיטב, אפילו יותר ממה שביקשנו, ובוודאי זוכר אותנו לטובה ונעתר לבקשתנו, ומכין אסמיו שבע להשפיע עלינו חיים חן וחסד במשך כל השנה הבאה עלינו לטובה.

אולם כנגד כל הכוונות הטובות הללו באים ונעמדים כת מלאכי חבלה, המקטרגים והמשטינים, וכשהם רואים כי חפץ השי"ת להיטיב לבניו אהוביו ולהשפיע להם טובה וברכה, נחפזים המה להביא מתחת ידם חבילין

חבילין של חטאים עוונות ופשעים שמצאו בבני ישראל, ואת זה הם מביאים לפני הקב"ה ומנסים להניאו מכל הטובות שרוצה ליתן לעמו, כי היאך יוכל לתת להם כל הטוב הזה בשעה שהם מלאים בעבירות ממש אין בהם מתום.

לפיכך אנו מוסיפים לבקש מאת הקב"ה שלא יסתפק באמירה והבטחה בעל פה, בבחינת 'זכרנו לחיים', אלא מוסיפים אנו לבקש 'וכתבנו בספר החיים', שהקב"ה יכתוב את הבטחותיו בספר פנימה ויחתום על זה, ואז בטוחים אנו בכל ההשפעות הטובות הללו שיתקיימו, 'כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב'.

בזה אף יובן הלשון 'למענך אלקים חיים', אלקים הוא שם מדת הדין, כידוע, וזהו מה שאנו מבקשים מאת הקב"ה, דהיות שיש מדת הדין בעולם בדמות כל המקטרגים והמשטינים הללו, לכן אנו מבקשים ממנו לכתוב ההבטחות והברכות על גבי הכתב, ואז לא יועיל להם כל הקטרוגים, כי דבר אשר נכתב ונחתם לא יסוג המלך מלקיימו ככתבו וכלשונו.

זכרנו לחיים גשמיים וכתבנו לחיים רוחניים

והגה"ק בעל ה'חתם סופר' זי"ע ביאר (דרשות חת"ס - ראש השנה דרוש יז), שישנם שתי מיני חיים, חיים גשמיים וחיים רוחניים, חיים גשמיים הוא דבר שנוגע לכל יצור נוצר, בין אם ישראל ובין אם זה נכרי, כולם צריכים חיים, ואף נזקקים לכל ההצטרכויות שאדם צריך בהאי עלמא, משפחה, פרנסה טובה בריווח ובניקל, בריאות הגוף, דירה נאה, וכן שאר כל ההצטרכויות, ועל דבר זה אנו מבקשים תחילה 'זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים', כי סוף כל סוף הקב"ה לא ברא את העולם להיות תוהו, לשבת יצרה, ואם כן בדין הוא שימלא לנו כל צרכינו בעולם הזה.

אבל מלבד החיים הגשמיים ישנו גם חיים יותר נעלים, לא בשביל טובת עצמנו ולהנאת הגוף, אלא חיים רוחניים למען כבוד שמו יתברך, חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא, חיים של אהבת תורה ויראת שמים, וגם על החיים האלו אנו מבקשים בראש השנה, שנזכה לחיות בעולם הזה חיים נעלים, א תורה'דיגע לעבן, א הייליגע לעבן, ועל זה אנו מכוונים בהמשך התפילה 'וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים', כי חיים אלו, שהם למענו יתברך, יש להם יותר חשיבות ואף ראויים להיכתב ולהיחרט עלי ספר, מה שאין כן החיים הגשמיים, אפילו שאנו צריכים לזה, אבל אינם חשובים כל כך עד שיהיו צריכים להעלותם על גבי הכתב".

הערות והוספות

לחיים, ואיזה סוג של חיים אנו מבקשים? "מלך חפץ בחיים", אנו מבקשים כזה סוג של חיים שהמלך החפץ בחיים חפץ ורוצה בהם! כך פנה אלינו שנכוון בתפילה, בעת אמרינו בקשה זו, ועד כמה שזכור לי, זה כל מה שהוא אמר באותה פעם. קולו החלוש כמובן שלא נשמע היטב ולא הגיע לאזני כל בני הישיבה, ועל כן תלמידו הגדול, רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל, שנכח במקום, כמנהגו המפורסם להסתופף בצל רבו הח"ח בתקופת הימים הנוראים, חזר על דברי הח"ח בקול רם שיגיע לאזני כולם. אני זוכר עד עתה את חרדתו העצומה של רבי אלחנן מהדר גאונו של רבו הקדוש. לפני שהוא היה מזכיר את שמו של "הרבי" (הח"ח), היה עומד בכזה פחד ואימה יוצא מן הכלל, לא יאומן כי יסופר. ואז הוא אמר, כשהמילים יוצאות מפיו בחרדת קודש - "הר... ר... ר... בי אמר: "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים", אבל

א. בספר 'מאיר עיני ישראל' (ח"ב עמ' 13) מביא סיפור על מרן ה'חפץ חיים' זצלה"ה כפי שסיפר אחד מתלמידיו, וכה כתב שם: אני זוכר פעם, באחד מימי ראש השנה והיה זה בשנותיו האחרונות, כשהח"ח כבר לא התפלל בישיבה אלא בביתו, הכניסו אותו לבית המדרש באותו ר"ה על פי בקשתו שיש לו משהו לומר ל"עולם". ואז הביאוהו לבית המדרש ליד הכניסה. שכן להגיע עד למזרח כבר היה לו קשה מדי ללכת, והוא פתח פ"ק ואמר שהוא רק רוצה לעורר את ה'עולם', שהנה כשמתפללים "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים", ה'עולם' מפרש כך: "זכרנו לחיים" כי אתה הרי "מלך חפץ בחיים", אתה רבש"ע הרי רוצה שבני אדם יחיו. אולם - אמר הח"ח לתלמידי הישיבה - תכוונו בבקשה זאת את הביאור דלהלן: "זכרנו לחיים" אנו מתפללים לקב"ה שהוא יזכרנו

ותכלית עבודתנו בעולם הזה הוא לחבר בין שני מיני החיים הללו שיהיו לאחדים בידינו, שחיי הגשמיות יהיו טפלים ומשועבדים לחיי הרוחניות, וכל צורכי העולם הזה יהיו רק למען יהיה לנו הכח לעבוד בהם את השי"ת, לא כמטרה בפני עצמה, וכמו שדוד המלך היה מבקש, 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש', ומה ביקש דוד המלך, 'שבתני בבית ה' כל ימי חיי', שגם ימי חייו הגשמיים יהיו לצורך בית ה', בכדי שיוכל לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

זהו מה שאנו מוסיפים לבקש בברכת 'שים שלום' שבסוף התפילה, 'בספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טובה וכו' נזכר ונכתב לפניך', דהיינו שנזכה להעלות את צרכי הגשמיות שלנו אל הקדושה, עד שגם הם יהיו חשובים וראויים להיכתב בתוך הספר, ולכן כתוב כאן 'נזכר ונכתב', כי מי שחי באופן הזה, אזי הגשמיות שהם בבחינת זכירה, והרוחניות שהם בחינת כתיבה, משולבים זה בזה, ניזכר וניכתב.

ד' פעמים חיים להינצל מארבע מיתות

אבל מה שצריך להבין, מדוע כלל והזכיר בתוך תפילה קצרה זו של 'זכרנו לחיים' ד' פעמים תיבת 'חיים', 'זכרנו לחיים', 'מלך חפץ בחיים', וכתבנו

העדות והוספות

השנה), וזה לשונו: וזהו הפירוש זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים. ר"ל תזכירנו למה אנו חיים בזה כדי שיהיה לנו חיים אמיתים במה שהמלך חפץ בחיים כאלה. כמו שנאמר (ויקרא יח, ה) 'ושמרתם מצותי וכו' וחי בהם אני ד'."

באיזה סוג של חיים? של "מלך חפץ בחיים"... בכזאת יראת כבוד נוראה הזכיר את הח"ח ודבריו, קשה לתאר זאת. עד כאן מהספר הנ"ל.

וראוי לציין שממש כדיבורים הללו מופיעים בספר הק' 'תפארת שלמה' (ראש

בספר החיים', 'למענך אלקים חיים', ארבע חיים הללו למה לי, ובמחזור הוותיק 'אהלי יעקב' לעדת הספרדים הביא על כך כמה ביאורים נפלאים.

באופן הראשון ביאר שארבע מיני מיתות ישנם בעולם, האופן הראשון והפשוט הוא מיתה טבעית כדרך כל האדם, דהיינו שהגיע זמנו הקבוע מראש להסתלק מן העולם, ולצד זה ישנם עוד שלושה מיני מיתה שהם לא בזמנו, או שנגזר עליו מיתה בטרם עת כעונש על חטאים שנכשל בהם, או שנהרג על ידי בן בחירה, כגון במלחמה וכיוצא בזה.

והאופן האחרון, היינו שמת ללא סיבה מיוחדת, כדכתיב בספר משלי (יג, כג) 'יש נספה בלא משפט', ומפרש בגמרא (חגיגה ד:) על פי מעשה שהיה עם מלאך המות, שפעם אחת שיגר את שליחו ליטול את נשמת 'מרים מגדלת (קולעה) שיער', וטעה השליח בין השמות ונטל את נשמתה של 'מרים מגדלת תינוקות', לאחר שהבין השליח את הטעות ביקש להחזיר את הנשמה לאשה שטעה בה, אבל מלאך המות עצר בעדו ולא נתן לו².

בנגד ארבע חילוקי מיתה הללו אנו מזכירים ארבע פעמים 'חיים', למען נזכה להינצל מכל מיני המיתות האלו ולהיות בחיים, ואפילו אדם שכבר

הערות והוספות

דוד חי ה' כי אם ה' יגפנו או יומו יבוא ומת או במלחמה ירד ונספה'.

ובפסוק זה נרמזו ארבע חילוקי מיתה (אם כי רוב המפרשים מנו כאן רק שלושה חילוקים) ואלו הם: 'פִי אִם ה' יִגְפְנֵנו' - מיתה טרם הזמן בגין חטא. 'או יומו יבוא וְמָת' - מיתה טבעית ביום שנקבע מראש. 'או בְּמִלְחָמָה יִרָד' - מיתה ע"י בעל בחירה. 'וְנִסְפָה' - מיתה בלא משפט.

ב. דוד המלך היה נרדף על ידי שאול שביקש להרגו נפש, באחד הלילות זימן לו הקב"ה למצוא את שאול בשעה שהיה ישן, ואבישי שהלך עם דוד שמח מאד על שהסגיר ה' את שאול ביד דוד וחשב להרגו תיכף ומיד, אולם דוד המלך מנע בידו מעשות כזאת, הוא טען שאם הקב"ה רוצה שימות הוא יכול לסבב את זה בכמה אופנים, וכה אמר (שמואל א כו, ז): 'ויאמר

הגיע עתו המזומן להיפטר מן העולם יכול לפעול רחמים בתפלתו שיאריכו לו ימיו ושנותיו עלי אדמות, וכשיטת רבנן במדרש (קהלת רבה ג, ג) שאמרו, 'משעה שאדם נולד הוא נגזר עליו כמה שנים יחיה... אם זכה מוסיפין לו על שנותיו... שנאמר (ישעיה לח, ה) 'הנני יוסף על ימיך חמש עשרה שנה'.

כל העתים שווים לטובה

עוד כתב שם, שהעולם בכללותו מורכב מארבע זמנים מחולקים, העולם הזה, העולם הבא, ימות המשיח, ותחיית המתים, וכפי שאנו אומרים בתפלת יוצר של שבת קודש, 'אין ערוך לך ה' אלקינו בעולם הזה - ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא - אפס בלתיך גואלנו לימות המשיח - ואין דומה לך מושיענו לתחיית המתים'.

וארבע פעמים חיים שבתפלת 'זכרנו לחיים' מכוונים להתפלל ולבקש שנזכה לחיות בארבע העתים הללו, כולם שווים לטובה: 'זכרנו לחיים' - בעולם הזה. 'מלך חפץ בחיים' - בעולם הבא, ששם החפץ העליון. 'כתבנו בספר חיים' - לימות המשיח, ככתוב (ישעיה ד, ג) 'כל הכתוב לחיים בירושלים'. 'למענך אלקים חיים' - לתחיית המתים, שהוא נמנע על פי הטבע, כי אם למענו יתברך.

מן הקל אל הכבד

בספרים אף ביארו (תשב"ץ קטן סי' קיט, האגור הלכות ר"ה סי' תתפז), שכל ההוספות בתפילת שמונה עשרה שהוסיפו הגאונים לומר בימים הללו, מסודרים בסדר נכון והגון, למען ישמע ה' את שוועתנו ויכתבנו ויחתמנו לחיים טובים ולשלום, ולכן תיקנו אותם באופן שהולך מן הקל אל הכבד, בתחילת שמונה עשרה מבקשים 'זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים', דהיינו קודם כל

מבקשים חיים בלבד ותו לא, אבל בסוף שמונה עשרה, בברכת מודים, כבר לא מבקשים על חיים גרידא, אלא כאן כבר מבקשים 'וכתוב לחיים טובים', לא חיים בעלמא אני מבקש, אלא חיים טובים, חיים של עושר וכבוד.

והענין הוא, שלא נבוא אל המלך בפתע פתאום עם בקשות גדולות יותר מדי, דבר שאינו מן הנימוס, וגם ידוע שמי שבא עם בקשות כבדות מדי אין נעתרים אליו כל כך, אלא קודם כל מבקש מעט ורק אחר כך מוסיף על זה עוד בקשה ועוד בקשה, וכדרך המבואר בחז"ל (סנהדרין קז. ובערוך שם בשם המדרש) על אותם כותים המחזרים על הפתחים, שקודם מבקשים רק מעט בצל, ולאחר שקיבלו את הבצל הם אומרים לבעל הבית, מה יש לנו לעשות עם בצל לבד, תן לי גם פת לחם ללפף עמו.

ובך נוהגים גם אנו, שתחילה אנו מבקשים חיים סתם, ואחר כך אנו עולים מדריגה ומבקשים 'חיים טובים', כי איזה חפץ יש לנו בחיים תפלים, אנו צריכים שהחיים הללו יהיו מלאים וגדושים בכל טוב סלה, חיים טובים עם כל הפירושים, ברוחניות ובגשמיות³.

חיים של רחמים בברית ובשלום

ואילו מרנא ורבנא ה'חתם סופר' (דרשות חת"ס - יו"כ דרוש ט) עמד לבאר את כל ארבע ההוספות שתיקנו קדמונינו להוסיף בתפילה, 'זכרנו', 'מי כמוך', 'וכתוב', 'בספר חיים', וכתב שלכל בקשה יש כוונה המיוחדת רק לבקשה זו ולא ברעותה, בתפילה הראשונה אנו מבקשים 'זכרנו לחיים' כפשוטו, ריבוננו של עולם, תן לי חיים בארצות החיים, לא אמות כי אחיה.

הערות והוספות

ג. ראה בספר 'פרי עין חיים' (שער תפילות פ"ח חכמת הסוד מדוע פעמים התקינו בתפילה ראש השנה - פרק ה), שם האריך לבאר על הלשון זכירה ופעמים הלשון כתיבה.

הבקשה השנית כבר מבקשים שלא יהיו אלו חיים של צער, שהרי לא די בחיים סתם, כי הם יכולים להתפרש גם כחיים בלתי טובים בעליל, מתוך צרה וצוקה ובמלחמה וסופה, כמאמר הכתוב בתוכחה (דברים כח, טו) 'והיו חיך תלואים לך מגד... ולא תאמין בחיך', ופעמים שהמוות טוב מן החיים, לכן אנו מבקשים ממי שהרחמים שלו שהחיים שנותן לנו יהיו מתוך רחמים וחסדים, בהשקט ובטח, וכוונה זו מדויקת היטב בלשון התפילה, 'מי כמוך אב הרחמן וזכר יצוריו לחיים ברחמים', שיהיו החיים מתוך רחמים.

אולם גם כאשר כבר זוכים לחיים של רחמים, שקט ושאנן ואין מחריד, עדיין זקוקים לשמירה גדולה, ופעמים שצריך שמירה יותר גדולה במצב הזה מאשר במצב של רדיפות ויסורים ח"ו, כי כאשר בני ישראל יושבים בהשקט ובטח מצד אומות העולם, שאינם רודפים אותם ולא מציקים להם, מתגברת הסכנה שיתערבו ישראל קדושים בין האומות וילמדו ממעשיהם, וכפי שהיה בכמה וכמה זמנים שישבו ישראל בטח בין האומות וירדו עשרות מעלות אחורנית¹.

הערות והוספות

ותחנונים, ועשו יחודים נוראים להצלחתו ונצחונו של קיסר נפוליון על אויבו הגדול הצאר הרוסי.

ומאידך גיסא, עמד בראש החולקים על דעה זו, הרה"ק בעל התניא זצוק"ל ז"ע וסיעתו, אשר טענו שלמרות שמבחינה גשמית אם נפוליון ינצח יהיה טוב לישראל, אבל מבחינה רוחנית תהיה חלילה סכנה גדולה לכלל ישראל. ולכן, התפללו בעל התניא הקדוש וסיעתו לנצחונו של הצאר הרוסי על הקיסר הצרפתי. המחלוקת הזו התחוללה במלוא תקופה בין כל גדולי הדור

ד. בשנת תקע"ג-ד, זמן המלחמה הכבידה בין הקיסר נפוליון לבין הצאר הרוסי, כידוע נחלקו ראשי אלפי ישראל בדעותיהם. מחד גיסא עמדו הרה"ק הרבי ר' מענדלי רימינאווער זצוק"ל ז"ע, המגיד הקדוש מקוזניץ זצוק"ל ז"ע, החוזה מלובלין זצוק"ל ז"ע, ועמהם עוד קדושים מגדולי הדור, שטענו שמדובר במלחמת 'גוג ומגוג' ונפוליון חייב לנצח במלחמה זו. ועל ידו תבוא ישועה גדולה לעם ישראל, ועל ידי כך תבוא הגאולה שלמה בביאת המשיח גואל צדק. והם הרבו בתפילה

לפיכך אנו מוסיפים לבקש עוד תפילה, 'וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך', דהיינו שיהיו חיים טובים באמת, מתוך שמירה על הברית והקשר הנצחי בין ישראל לאביהם שבשמים, כי חיים שלווים בלי שמירת תורה ומצוות אינם חיים טובים, כי אם חיים רעים, לכן מדייקים בתפלה 'וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך', חיים טובים ואמתיים לשומרי הברית.

והנה, גם לאחר שכבר זכינו לחיות בשלום ושלווה מתוך רחמים וחסדים, ללא צער ויסורים, כמו גם חיים של תורה ויראת שמים, בכל זאת לא באנו אל המנוחה ואל הנחלה, כי עדיין יצר המחלוקת ושנאת חנם מרקד בינינו, והוא סכנה גדולה ונוראה, כידוע מחכמינו ז"ל (יומא ט:): שבבית שני היו כולם צדיקים גמורים וחסידים, ורק בעוון שנאת חנם חרבה עירנו רח"ל.

באשר על כן צריכים אנו להגיע גם אל התפילה הרביעית, 'בספר חיים, ברכה ושלום... נזכר ונכתב לפניך, אנחנו וכל עמך בית ישראל, לחיים טובים ולשלום', כאן אנו מבקשים שלאחר כל המעלות והברכות המנויות עד עתה,

הערות והוספות

לפרוק עול גלות מאתנו ונתן רשות וחירות הרבה ליהודים, מאז נתערבו בגוים וילמדו מעשיהם ועושים מעשים אשר לא יעשו בישראל, כופרים בה' ובתורתו מלעגים במלאכיו ונביאיו...

וכן כתב גם בספר 'תורת משה' (דרוש לח' טבת תקצ"ט): אך רע ומר כשישראל יושבים שקטים אצל המלכויות ואינם שומרים התורה, ויתערבו בגוים וילמדו כמעשיהם, כמו שאנו רואים שהמלכויות בכל מדינות נותנים חירויות לישראל וע"י מתהפכים למינות בעו"ה...

בימים ההם, וכמעט לא היה אחד מהצדיקים שלא נדרש לפרשה זו.

וכה אנו מוצאים בספר 'חתם סופר' (פרשת כי תצא - הפטרה - תקנ"ט) שמתאונן על מצב הדור בימיו, בשעה שהמלכות התחילה לפרוק את עולה מעל ראשי עם בני ישראל, וכה כתב בקדשו: כי במצרים היו נשמרים לנפשותם מבלי להתערב בגוים וללמוד ממעשיהם, מה שאין כן [עתה] בעוונותינו הרבים שינו שמם לשונם ומלבושיהם ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם... ראינו בעינינו בעו"ה, כי מיום התחיל המלכות

נזכה גם שיהיו מתוך שלום ושלווה, שנחיה בשלום בתוך בני ישראל, לאהוב את השני ולשמוח עמו.

וכתפילת מרן הקדוש הרבי ר' אלימלך זי"ע: 'ותצילנו מן קנאת איש מרעהו ולא יעלה קנאת אדם על לבנו ולא קנאתנו על אחרים, אדרבה, תן ללבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם, ושנדבר כל אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפניך, ואל יעלה שום שנאה מאחד על חברו חלילה'.

ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך

ומענין לענין באותו הענין נמשיך להתבונן עוד בעצם התקנה להפסיק בברכת מגן אבות ולומר בו התפלה 'זכרנו לחיים', כדכתב הטור בהלכות ראש השנה (סימן תקפב), "ותקנו להוסיף בברכת מגן זכרנו לחיים", ולכאורה קשה קצת מדוע קבעו לנו רבותינו לומר 'זכרנו לחיים' באמצע ברכת האבות שהוא ברכה ראשונה שבתפלת שמונה עשרה, הלא נפסק בהלכה (שו"ע או"ח סימן קא סעיף א) שאם לא כיוון כדבעי בברכה ראשונה לא יצא ידי חובת תפלה וצריך לחזור על תפלתו אף על פי שכיוון בשאר הברכות, ואם כן, מדוע זה קבעו להפסיק ולומר בו דברים שאינם ממין העניין כל כך היכולים לבלבל את הכוונה.

אלא יתכן לומר בזה טעם הגון, דהנה סדר התפילה הוא כך, שעוד קודם שמתחיל האדם בתפילתו הוא אומר את הפסוק (תהלים נא, יז) 'ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך', בזה מגלה האדם את דעתו שהוא מצד עצמו אינו כדאי ואינו הגון לבא ולהתפלל לפני מלך מלכי המלכים, אפילו את כח הדיבור אין לו כראוי, עד שאינו מעולה אפילו מן הבהמה הפחותה, כפי הנאמר בקהלת (ג, יט) 'ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל', ופירש המהרש"א (ברכות ל:): שמעלת האדם על הבהמה הוא כח הדיבור, ואילו כאן כשנעמד האדם להתפלל

הוא מגלה דעתו כי אפילו כח זה אינו בידו, ואין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים שהוא יפתח את שפתינו להתפלל לפניו.

לאחר הקדמה זו פותחים בתפלה, כשמיד עם תחילת הברכה מזכירים את האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, שהיו אלו שהכירו במלכות שמים ופרסמו אלקותו יתברך בכל קצוי ארץ, לאחר מכן מתחילים לסדר את שבחיו של מקום, "הא-ל, הגדול, הגיבור והנורא, א-ל עליון, גומל חסדים טובים וקונה הכל", שמכל אלו השבחים כאשר מתבוננים אנו בגדלות הבורא יתברך שמו מבחינים אנו בשפלות עצמנו ובאפסותנו עד כמה איננו ראויים לדבר וחצי דבר.

ברם, לאחר מכן שוב מזכירים אנו את זכות האבות, 'וזוכר חסדי אבות', דהיינו שכבר מצאנו איזה זכות שמחמתה דומה לנו כי אנו ראויים לזכות לטובה, ואפילו שמצד עצמנו איננו ראויים לכלום, אבל בכל זאת יש לנו איזה זכות מחמת אבותינו שפרסמו את שמו בעולם ומבקשים אנו מאת הבורא ית"ש שיזכור את זכות האבות לנו, בניהם אחריהם.

אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים

אך תיכף לאחר מכן אנו חוזרים בנו ואומרים 'למען שמו באהבה', דהיינו שסוף דבר ואחר הכל מגלים אנו דעתנו שוב כי אין לנו שום זכות עצמית ואפילו לזכות אבות איננו ראויים, כל מה שאנו מבקשים הוא רק 'למען שמו באהבה', ואילו אנו איננו ראויים לכלום.

בך נמצא שסוף כל סוף כאשר מגיע האדם לכלל הכרה זו הרי שהגיע לתכלית הביטול, וכאומר אינני שווה כלום ומכיר אני שאין לי שום דבר ושום זכות בעולם מלבד הזכות של 'למען שמו באהבה'.

השתא מובן שפיר מדוע קבעו חז"ל לבקש דווקא עתה ובמקום זה את בקשת 'זכרנו לחיים', כי רק כאשר מגיע האדם להכרה זו שאין לו שום זכות מצד עצמו ואפילו דקה מן הדקה, רק כאשר הגיע להבנה שאין עוד מלבדו, אז יכול לבקש מאת השי"ת שיזכהו ויכתבהו בספר החיים, כי הרי הכל הוא למען שמו באהבה, הכל הוא רק למען השי"ת, ולכן שפיר עבדינן שמבקשים אנו במקום זה "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים".

יעזרנו בוראנו על דבר כבוד שמו יתברך, שנזכה להיכתב ולהיחתם בספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טובה וגזרות טובות ישועות ונחמות, וניזכר ונכתב לפניו בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולשלום בתוך כל בני ברית.

תפלת צדיק

בראש השנה יסתופף בצל הצדיק וגם יתייגע לבד

בראש של השנה ישהה אצל ראש הדור

זה דור דורים מקובל ביד חסידים ואנשי מעשה לשהות אצל הצדיק בראש השנה, חסידי קמאי מסרו נפשם על מנת לזכות להגיע אל רבם ולהסתופף בצלו בימי הרת עולם, וכבר נודע מה שאמר הרה"ק החידושי הרי"ם בשם מרן הבעל שם טוב הק' (שיח שרפי קודש ערב ראש השנה - ו), שאילו היו יודעים החסידים עד כמה טוב להיות בראש השנה בביתם, לא היה אפילו מניין אצל הרבי, אולם היות שכתוב (משלי יד, כח) 'ברוב עם הדרת מלך', לכן מבטלים החסידים את טובת עצמם ובלבד שיהיה 'הדר' לפני השי"ת, ובלשון קדשו: 'א חסיד לייגט זיך אוועק נאייערט עס זאל זיין שייך פאר דעם הימעל'.

מעם הגון למנהג קדוש זה נתן הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמרי פנחס) שער ד - שבת ומועדים - פח), שאמר כי ראש השנה הוא הראש של השנה בסוד 'עולם שנה נפש', וכיון שהזמן הזה הוא הראש של השנה, צריך האיש הנלבב

לשהות אצל הראש של הדור, ולכן נהגו לנסוע על ראש השנה ולהימצא בצל קורת הצדיק שהוא ראש בני ישראל^א.

ואילו הרה"ק בעל ה'מאור ושמש' (הפטרות שבת שובה) מאריך בענין נחוץ זה, בהיות שעיקר התפילה צריכה שתהא בדחילו ורחימו, על ידי שילהיב את לבבו בעת תפילתו בהתלהבות עצום מאד, ויקשר את מחשבתו בהשם יתברך בדביקות וחשקות גדול כל כך - עד שכמעט שיגביה את כל גופו, וירצה להתדבק בשרשו ולעלות למעלה, להשאר דבוק בנועם אור העליון.

אולם אי אפשר לבוא לידי מדה זו רק על ידי התדבקות לצדיקי הדור, בפרט בדורות הללו אשר פָּשַׁל פֶּחַ הַסֶּפֶל, ואי אפשר לסבול עינויים וסיגופים למרק העוונות ולהסיר מסכים המבדילים בינינו לבין אלקינו.

ועל ידי שהאדם מכתת רגליו ממקום למקום, לילך לפני צדיקי הדור, וּמְעַנָּה בְּדַרְךָ פָּחוּ בגודל הטורח מהדרכים, וגם הוא מתדבק לצדיקי הדור שמורים לו דרכי התשובה ומקשרים נשמתו לשורשה, ומלהיבים לבבו לעבודת השם יתברך ולשוב בתשובה שלימה, להסיר מנגד עינוי מסך המבדיל מלחזות

הערות והוספות

להיות אצל הצדיק, כי הצדיק הוא בחינת ראש, כי הוא ראש בני ישראל, וראש השנה הוא גם כן בחינת ראש כי הוא ראש השנה, וכל אחד בא עם מוחו ודעתו להצדיק ומקשר דעתו ומוחו שבראשו, שזהו גם כן בחינת ראש, להצדיק שהוא ראש בני ישראל בראש השנה, נמצא שנתקבצו שלשה ראשים יחד. והיה לו בזה תורה שלימה. ולא זכיתי לקבלה.

א. וראה גם מה שכתב בספר 'ליקוטי מוהר"ן' (תניינא תורה צד), שעל ידי הנסיעה לצדיק בראש השנה מתקבצים יחד בחינת שלשה ראשים, ראש השנה, ראש בני ישראל, והדעת שבראש, וזה לשונו: שמעתי מפיו הק' שהיה כתוב אצלו תורה על ענין ראש השנה שצריכין לנסוע לצדיקים על ראש השנה. והיה מבואר שם מענין שלשה ראשים שמתקבצין בראש השנה, כשזוכין אז

בנועם ה' - ואז יפון תפלתו פקטרת וכקרבן, מחמת שתהיה בהתלהבות
ובדביקות להידבק באין - סוף ברוך הוא.

גם הרה"ק רבי שלמה מראדאמסק זי"ע בדברותיו הקדושים לראש השנה (ד"ה
ובכן צדיקים) כותב לנו דברים מפורשים, "ידוע גדול מעלת הצדיקים וכל
הנלווים אליהם ומסתופפים בצילם ומכתתים רגליהם לקבל פניהם, אשר מעת
בא הבעש"ט לעולם וגילה הדבר להפיץ ענן אורו על פני תבל. כי מקודם הזמן
הזה היו צדיקים בדור העוסקים בתורה ובעבודה וגמילות חסדים, והיו פרושים
ויושבים בבתיהם והיו קדושים וטהורים. אך עתה בדורות הללו הוא העיקר
הגדול לאחוזו באילן גדול ולהסתפח בנחלתו, ודבר זה עומד להם לזכות בזה
ובכא... ולזאת לא נוכל להשיג בלתי התדבקות עם צדיקי הדור שיחיו לאוי"ט
ולאורם נסע ונלך"².

אימתי אשרי העם - כאשר כולם יודעי תרועה

אולם יחד עם החשיבות והנחיצות לילך אצל הצדיק ולשהות בצל קדשו,
עדיין אין זה פוטר את האדם מן העבודה העצמית, בין בעבודת

הערות והוספות

כג, כד) 'אם יסתר איש במסתרים ואני לא
אראנו נאם ה', שאמר הוא ז"ל רצה לומר,
שם יתבודד אדם עצמו בחדר מיוחד
בסתר, ויהיה סבור שזהו עיקר עבודה -
אבל הקדוש ברוך הוא אומר 'ואני לא
אראנו' רצה לומר, שגם אני כביכול 'לא
אראנו בו', רק עיקר העבודה הוא שיתחבר
אדם עצמו עם בני ישראל צדיקים וכשרים,
ועל ידי זה יכול לבוא לעבודה להשם
באמת ללמוד ממעשיהם הטובים.

ב. אחד מן הטעמים שנהגו לנסוע לצדיקים
על ימים הנוראים, הוא כמבואר בספרים
הק' בכדי לשהות בחברת אנשים צדיקים,
ועל ידי זה ילמד ממעשיהם הטובים,
דברים נפלאים כתב בספר הק' 'מאור
ושמש' (פרשת קדושים) ממה ששמע מאת
הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע,
וזה לשונו: וכך שמעתי פעם אחת
מאדמו"ר הרב המפורסם מו"ה אלימלך
מליזענסק זצוק"ל פירוש על פסוק (ירמיהו

התשובה ובין בעבודת התפילה, חלילה לו להשליך האחריות ממנו ולומר שלום עלי נפשי, מה לי לדאוג הלא אני תולה עצמי באילן הגדול, על הצדיק הקדוש שיתפלל עבורי וכבר יעשה את כל העבודה תמורת, חס וחלילה מלומר כזאת, וכל האומר כן טעות גדולה בידו, כי כל המעלה של השהיה אצל הצדיק הוא רק לאחר שהאיש המסתופף עשה תשובה עד כמה שידו מגעת ומשתדל להתפלל כפי השגתו, או אז מצטרף יחד עם הצדיק שיודע לכוון היטב וקרובה תפלתו להישמע, זאת מלבד מה שההשגות של הצדיק עצמו תלויה בעבודת המסתופפים בצילו, וכפי שיתבאר לקמן.

דברים כדרכונות ומשל נפלא כותב לנו הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה בשם מורו ורבו הבעל שם טוב הק', הנה מנהג כל המדינות המתוקנות להכשיר את צבאותיהם וללמדם תכסיסי מלחמה כדת וכדין, שאם תפרוץ עליהם מלחמה לא יפלו לידי האויב ולא יכנעו לפניו, אלא ידעו להשיב לשונא מלחמה השערה, אולם הייתה מדינה אחת שבין אנשיה התגורר איש חיל וגיבור נפלא, שידע והכיר את כל תחבולות המלחמה, עד שמעולם לא ניצחו שום אדם שבעולם, ומכיוון שכך, סמכו כל בני המדינה על גבורתו ולא הכשירו כראוי את צבאם.

ויהי היום, ועל המדינה הזאת קמו בני מדינה אחרת שרצו להילחם עמהם, ומכיוון שידעו כי אי אפשר לנצח את הגיבור הלזה, התחכמו עליו וגנבו בחשאי את כלי זינו, שלא יהיה לו עם מה להילחם, רק לאחר מכן הכריזו מלחמה גלויה, כך עלה בידם לכבוש את כל המדינה חיש מהר, כי הגיבור לא היה לו עם מה להילחם, ואילו אנשי הצבא, שסמכו תמיד על הגיבור, לא היו מוכנים כלל למלחמה וכך נפלה המדינה מבלי שתוכל להתגונן.

הנמשל מובן היטב, ראש השנה הוא כבזמן מלחמה, שבו השטן וכל גונדא דיליה מנסים לקטרג על בני ישראל בכל כוחם, ובני ישראל צריכים

להשיב מלחמה השערה, לבקש בבכי ותחנונים מלפני הקב"ה שיחוס וירחם עלינו יגזור עלינו גזירות טובות ישועות ונחמות, אבל אסור לנו לסמוך על זכות הצדיק לבדו שהוא ילחם בעבורנו ויתפלל בעדנו, כי כאשר הצדיק עומד לבדו במערכה עלול היצר הרע לעמוד בדרכו ולמנוע ממנו לעשות את עבודתו כראוי, אבל כאשר כולם כאחד מתפללים ומתחנונים לפני השי"ת, או אז מועיל זכות הצדיק להגן בעדנו ולבקוע שערי רחמים.

בזה יתבאר היטב הפסוק (תהלים פט, טז) 'אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון', כלומר, אשרי העם שאינם סומכים על הגיבורים והצדיקים שלהם, אלא כל העם כמגדול ועד קטן יודעים ומכירים בתרועות ודרכי המלחמה, ושופכים את לבם בתפילה ותחנונים לפני אביהם שבשמים, כי אז יזכו להתהלך באור פני ה' באנפאה נהירין ובנהירו עילאה¹.

הערות והוספות

החוב, כשהתקרב יותר יצאו בינוני העיר ונפלו אף הם לפניו בבכי שאין להם מנין לפרוע, ומחל המלך גם את השליש השני, עד שהגיע לשערי העיר יצאו כולם, אפילו הקטנים והפשוטים ואז מחל להם המלך על הכל, גם על השליש האחרון.

והנמשל הוא, שיש להתענות בערב ראש השנה כי אז מוחל הקב"ה על שלישי עבירות, בעשרת ימי תשובה מוחל הקב"ה על השליש השני, וביום הכפורים שאז מתעוררים כולם אפילו פשוטי העם ובאים לבית הכנסת להתפלל, מוחל להם הקב"ה על כל עוונותיהם, אף על השליש האחרון.

ויש להקשות, דבתחילה אומר הטור שכולם מתענים בערב ראש השנה, ולבסוף

ג. בזה מיישב ה'תולדות' מה שהתקשה בדברי ה'טור' (סימן תקפ"א הלכות ראש השנה) שכותב כי נוהגים כולם להתענות בערב ראש השנה, משום שאז מוחלים שלישי עוונות, ומביא משל למדינה אחת שהיו חייבים למלך ממון הרבה ולא פרעו את חובם, וקם המלך בראש צבאו והגיע לאותה מדינה להילחם עמהם ולגבות את חובו בכה, משראו בני המדינה כי המלך מתקרב אליהם, יצאו חשובי החשובים מביניהם לקדם את פני המלך ולבקש ממנו שיחוס וירחם עליהם כי אין להם מהיכן לפרוע את החוב הגדול.

כך הוי, הם המתנינו למלך ונפלו לפניו בתחינה ותחנונים שאין להם במה לפרוע, והמלך שרחום היה הודיע להם שמוחל על שלישי

ובאשר כתב הרה"ק ה'אמרי יוסף' מספינקא (פרשת נצבים), ששמע בשם הרבי ר' אלימלך זי"ע, שביקש מאד מתלמידיו שהתקבצו אליו בראש השנה, שלא יסמכו על תפלתו, אלא כל אחד ואחד יתפלל על עצמו, כי אין בכוחו להכיל את כולם בתפלתו. וכן כתב בפירושו בספר הק' 'ערכי נחל' (פרשת נצבים דרוש ה), "נמצא עיקר הכוונה להורות איך ימים האלו ימי דין לכל איש ואיש בפרטות, ואין לשום אדם לסמוך על הצדיק כי אם אין אני לי מי לי".

בך גם מעיד הרה"ק בעל ה'תפארת שמואל' מאלכסנדר על אביו הק' - ה'ישמח ישראל' זי"ע - שאמר פעם לחסיד אחד, שאם האדם מתמיד בתורה ועבודה בקדושה ובשקידה מעצמו, אז יוכל הצדיק להיות לו לעזר ולסעד, אבל לא לסמוך עצמו עם הכל על הצדיק, וכמו שפירשו בספה"ק על מאמר חז"ל (סוכה ט), 'העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית', שאם האדם סומך עצמו בהכל על הצדיק, שנקרא אילן, כאילו עשאה בתוך הבית, כי לא יועיל לו מאומה (מאורן של ישראל - חג הסוכות - ב).

השועל ששכח את שלוש מאות משליו

בסגנון זה כתב בספר הק' 'מאור ושמש' (פרשת וילך ד"ה ויאמר אליהם): "לעורר לבבות עם פְּנֵי יִשְׂרָאֵל בימים האלה - ימים הנוראים הממשמשים ובאים, שהם עת מִשְׁפָּט לְאֵלֵי יַעֲקֹב, לכל יהיה נכון לכו בטוח בתפילת הצדיק אשר הוא חוסה בצילו שיפגיע בעדו, או לבטוח באיזה מצוה שעשה שְׁעַל יָדָהּ

הערות והוספות

לכל העם להתענות בעצמום ולא לסמוך על עבודת הגדולים והצדיקים, כי כאשר הצדיקים מתענים מוחלים רק על שלישי עוונות, אבל כאשר כל העם יתענה ימחלו לכל העם כולו.

מביא משל שמושמע משם שרק הגדולים צריכים להתענות בערב ראש השנה, כי רק להם מוחל הקב"ה על שלישי עוונות. ומיישב ה'תולדות', שלכן הביא ה'טור' את המשל הזה, כי משם נראה שכדאי

תֵּצֵא כְּאוֹר מְשֻׁפָּטוּ, כִּי אֵין הַדְּבַר תְּלוּי אֵלָא בּוּ – לְשׁוֹב בַּתְּשׁוּבָה שְׁלִימָה, וְלִשְׁפוֹךְ שִׁיחוֹ לִפְנֵי בַעַל הַרְחָמִים בַּתְּפִילָה וּבַתְּחִנּוּנִים, שִׁישׁוֹב יִרְחַמְהוּ וְיִקְבַּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי יִמְנֹו פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שְׁבִים.”

”בְּמוֹבָא על זה משל נאה במדרש שהאריה המלך שבחיות קצף על עבדיו החיות כולם, והיו זוחלים ורועדים מאימת קצפו, ולא היו יודעים האיך ישאו פנים לבוא לפני המלך ולהתחנן לו שיסור קצפו מעליהם. ונענה להם השועל שהוא הפיקח שבחיות, אני אלך לפניכם לפייס את המלך בעד כולכם, שאני יודע שלש מאות משלים לפייסו בהם, ובטחו החיות בדבריו והלכו אחריו והוא לפנייהם.”

”וּבְשֶׁהֶלֶךְ לפנייהם דרך פרסה או יותר החזיר פניו אליהם, ואמר להם: תדעו שנשכחו מאתי מאה מהמשלים, והשיבו לו שיסתפקו ביתר השני מאות. וכשהלך עוד מעט אתם אמר להם: הנה שכחתי עוד מאה, והשיבו שיספיק גם המאה שנשאר לו. וכיון שהגיע אתם קרוב לחצר המלך אמר להם: תדעו שכבר שכחתי כל המשלים, ומעתה תעזרו את עצמכם וכל אחד יבקש על נפשו מלפני המלך, אולי יתמלא רחמים עליו להטות אליו חסד, ועלי אין לכם להשען עתה.”

”וְהַנְּמִשָּׁל מובן מאליו; שהגם שהצדיק הוא עומד בפרץ בעד עם פְּנֵי יִשְׂרָאֵל והוא המקרבן להכניסן תחת כנפי השכינה, ומביאם קרוב לחצר המלך – מכל מקום בהיותם קרוב להיכל המלך, הוא מודיעם שהדבר העיקרי תלוי רק בהם, לפייס את מלך מלכי המלכים בתשובה שלימה ובתפילה ובתחנונים”⁷.

הערות והוספות

ד. ומסיים שם ה'מאור ושמשי' בזה הלשון: ימיו וקרבת אל השם יתברך, לסוף אמר להם וכן משה רבינו ע"ה אחרי אשר ניהלם כל שאל יבטחו בזה שהתפלל עליהם עד היום,

כח הצדיק תלוי בחוסים בצלו

ביותר צריכים אנו להתעלות ולהתחזק בעבודה, שהרי ידוע מן הספרים הקדושים, שהצדיקים זוכים למדרגות הקדושה רק בזכות בני ישראל, וכפי שאנו מתנהגים כך מתעלה הצדיק יותר ויותר וזוכה לעוד השגות וכוחות טמירים, ואם אנו רוצים ליהנות מזכות הצדיק וכח תפילתו, קודם כל צריכים אנחנו עצמנו להתעלות ובכח זה יתגדל ויתקדש כח הצדיק.

ברוך שמפרש ה'אור החיים' הק' את הפסוק בריש פרשת ויקרא (א, ב), 'אדם כי יקריב מכם', כלומר, כאשר תראו אדם שהתקרב לשכינה ביותר, כדוגמת משה רבינו שזכה לגילוי שכינה, תדעו שזה 'מכם', רק בזכותכם בני ישראל זכה למדרגות הללו, וראיה לזה, שבאותם השנים שהיו בני ישראל נזופים במדבר, לא היה למשה רבינו גילוי שכינה. הרי לך מבורר, שכל מה שזכה לזה הוא רק בזכות בני ישראל (כיוצא בזה כתב האור החיים הק' בכמה מקומות) ⁷.

הערות והוספות

ב), פירוש שצוה ה' למשה ולאחרן שידברו עם בני ישראל ויתחברו עמהם, דגם הצדיקים גדולים צריכים התחברות לשאר הצדיקים הקטנים מהם ועל ידיהם יבא להם מדריגות יותר, ע"כ.

והלום מצאנו מרגינתא טבא בספר **'תפארת שלמה'** (פרשת אחרי מות) שכה כתב בקדשו: יש לרמז בזה על פי מה שפירש מורנו הרב הגאון אדומ"ו מוהר"י מפרשעדבארז זלה"ה על מה שאמרו (יומא סו.) 'והכהנים והעם העומדים בעזרה'. פירוש, שהעם עמדו בעזרתו בתפלה ותחנונים עבור הכהן גדול שיקובל עבודתו ברצון. כי האמנם

שכבר נתרצה להם השם יתברך מכל וכל ואינם צריכים עוד לבקש בעצמן ולהתחנן לפניו יתברך - כי עיקר תלוי בתפילת עצמן, להתחנן לפניו יתברך שישא עוונם ויעביר חטאם כרוב רחמיו. וזהו שאמר (דברים לא, ב) 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא' - שאין יכולת בידי להביאכם בהיכל המלך מעתה, ולא תבטחו בי רק ה' הוא עובר לפניך וגו', רומז להשם יתברך, הוא עובר על פשע, לכן יאות לכם שבעצמכם תחלו פניו שיעבור על פשעכם, והוא יקבל ברחמים את תפילתכם. ה. וראה בספה"ק **'נועם אלימלך'** (פרשת חקת) שכתב בזה הלשון: דבר אל בני ישראל (ויט),

בספר הק' דגל מחנה אפרים (פרשת וירא) כתב שזהו הביאור במה שאמרו חז"ל (תענית ז.) 'ומתלמידי יותר מכולן', שהרב זוכה לגדלות והשגות על ידי התלמידים, 'על פי משל, כשציפור עומד על גבי אילן גבוה ואינם יכולים להשיגו, רק כשאחד עומד על גבי חבירו וחבירו על גבי חבירו אז יכול העליון להשיגו', וזהו מה שנאמר באברהם אבינו (בראשית יח, ח) 'והוא עומד עליהם', 'שהיה משיג תורה עליהם, על דרך ומתלמידי יותר מכולם'.

הערות והוספות

שמעתי מהרב הבעש"ט נב"מ שאירע לו באיזה זמן שהיה עומד ומתפלל עם חבריו שלו באהבה גדולה ורבה, הנה חבריו הם לא יכלו להאריך, וכשסיימו התפלה היו ממתנינים עליו בתפלת י"ח, ולא היה אפשר להמתין עליו עד שכל אחד פונה לדרכו ואחר שעשו כל אחד הצטרכות שלו חזרו ונתקבצו אליו, אמר להם הבעש"ט שגרמתם פירוד גודל בזה שאתם עזבוני, ונתן להם משל הידוע, הטבעיות של עופות שבכל חורף פורחים למדינות החמים, כי טבע של עופות שיהא דרים במקום חם על כן פורחים לפי טבעם למדינות החמים.

וכשבא עת של עופות במדינות החמים, לפעמים היו רואים בני אדם של המדינה הנ"ל שישב עוף אחד על אילן גדול ועוף הזה היה מפואר מאד בכל מיני גוונים, אז היו בני אדם שהיו רואים זאת היו מודיעים למלך המדינה שיש עוף בכמה גוונים יושב על אילן גדול, וכששמע המלך היה חושק לחטוף לעוף הזה חי, ונתן עצה שיתקבצו כמה אלפים גוים ויתקברו אצל אילן ויעמוד זה על זה גבוה מעל גבוה וגביהם, עד שעליון יוכל

הוא מובחר האנושי מכלל ישראל. אף על פי כן לא היה בכוחו לגשת אל הקודש בלתי סעד ועזר מבני ישראל אשר נתנו בו כח. וזהו שאמרו (יזמא יח.) 'והכהן הגדול מאחיו - גדלו משל אחיו'. רצה לומר גדולתו היה מכח אחיו כלל ישראל המסייעים אותו. וכיוצא בזה שמענו אומרים בשם הרב הקדוש מוהר"מ מענדלי מפריסטוג (-רימנוב) זלה"ה מה שאמרו בגמרא (סוטה לה.) 'הארון נושא את נושאי' רמז לצדיק הדור הוא נושא את נושאי שהוא נושא את התלמידים הנלווים אליו כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף. אך צריך להיות מקודם אתערותא דלתתא מן התלמידים, על ידי זה נתרבה כח הרב להיות נושא את נושאי להגביהם למעלה לתקנם דוגמת הארון שהיה נושא את הכהנים הנושאים אותו, כמו שנאמר (יהושע ד, יח) 'והי' כאשר נתקו כפות רגלי הכהנים וגו'".

ו. ומבואר בספרים הק', שהשגות הרב על ידי התלמידים הוא רק בתנאי שיהיה אהבה ואחדות שורר ביניהם, וכפי שכתב בספר 'אור החכמה' (פרשת בעלכותך) לרבי אורי פיבל מדובענקא, וזה לשונו: וזו ענין

על דרך זה כתב גם בספר הק' 'ליקוטי מוהר"ן' (תורה קס"ו) להרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע, "כשהעולם אצל הצדיק אז יש לו ממשלה, כי אלישע פעם נכתב עליו איש האלקים ופעם אלישע סתם. ואמרו רבותינו ז"ל (זוהר בשלה מד) כשהיו בני הנביאים אצלו היה נקרא איש האלקים, וכשהיה לבדו נקרא אלישע סתם".

הערות והוספות

אחר כך שעזבתם אותי שכל אחד הולך להצטרפות כנ"ל, נראה שאתם גם כן אינכם אוהבים זה את זה ועל ידי זה נפרדו כל אחד לבחינתו, ועל ידי זה נפל הכל ומה שרצייתי להשיג פרח מזמני.

וביאור הדבר יותר, מאחר שעל ידי תורה ברא כל העולמות, והכל בשביל ישראל, ועל כן כל אחד מישראל יש לו שורש באות אחד מתורה, וכמו שכל עולמות שנבראו על ידי התורה הם עומדים זה למעלה מזה לפי השתלשלות התורה בפרד"ס, כן ישראל יש להם כל אחד שורש באות אחד מתורה, על כן צריכים ישראל לקשר זה בזה גם זה למעלה מזה מחמת אהבה רבה, כמו התורה שהיא אחת כן יהיה הם מקושרים כאחד, ועל ידי דביקות והתקשרות זה יכולים להביא השגת השפע על ידי מי שקרוב להשיג יותר חסד עליון, ואתם כשתלכו כל אחד להצטרפותו זה הוכחה שאין לכם אהבה ביניכם, ומכל שכן שאין לכם אהבה למי שלמעלה מכם, על כן עיקר התיקון הוא אהבה איש לחבירו ולקשר שלמטה למי שלמעלה כדי להשיג חסד עליון, ועל ידי זה עולם חסד יבנה בפרטיות ובכללות, ועל ידי זה מתקן הכל, והבן.

לפשוט ידו וליקח את העוף מן האילן חי ולהביאו אל המלך, וכן עשו, צוה המלך ועמדו זה על זה עד עליון הקרוב לעוף, וכשהיו עומדים זה על זה אזי אותם הגוים שעמדו למטה היו מתנועעים הנה והנה, ולא היו מקשרים את עצמם עם הגוים שעומדים למעלה מהם, ועל ידי התנועות של גוים שלמטה כולם נפלו, ועל ידי זה, העוף שעמד על אילן פרח והיה כל עובדא של הגוים לְשִׁפּוּהוּ ולתהוהו, ובאמת כוונת המלך היה שיהא כולם בהתקשרות אחד, רק המה בקשו חשבונות רבים והיו מתנועעים הנה והנה, על כן כולם נפלו ועל ידי זה ברח העוף מאילן, עד כאן הוא המושל.

ומזה המשל אנו לומדים התיקון של ואהבת לרעך כמוך, שאם היה אהבה להגוים שעמדו למטה היה טוב, ועל ידי תנועות הנה והנה אזי כל העומדים למעלה מהם יפלו, ואם היה בהם אהבה היו מתקשרים ולא היו נופלים, רק שלא היה בגוים שהיו עומדים למטה שום אהבה איש לרעהו והיו פירודים בהם, על כן היו מתנועעים כל אחד הנה והנה על ידי זה נפלו כל העומדים למעלה מהם גם כן. וכן אמר הבעש"ט להם, על ידי שאתם הייתם עמי בתפלה מחוברים היה טוב, רק

עיני ה' אל צדיקים ואזניו אל שועתם

הכלל העולה מהכל הוא, שאכן יש ענין גדול ונורא מאד להתקבץ אצל הצדיק ולהיות במחיצת קדשו בימים הנוראים, להתכלל עם שאר כל קהל עדת ישראל, ויש בזה תועלת מרובה הן לצדיק שזוכה להתעלות בזכות הבאים אצלו, והן לתלמידים שהצדיק מעלה אותם עם עבודתו ומקרבים אל השי"ת, אולם בסופו של דבר מחויבים אנו לזכור היטב, שאין לנו לשבת באפס מעשה ולסמוך על הצדיק שיעשה עבורנו את המוטל עלינו, כי עבודת הצדיק איננה במקום עבודתנו, אלא הוא תוספת והשלמה לעבודת התשובה ויגיעת התפלה שלנו.

כאשר נזכור זאת היטב ואף נתנהג לפי זה, אז נזכה להשפעות גדולות בזכות הצדיק ובזכות כל המשתתפים עמו בתפלתו, ונזכה שישמע ה' לתפלתנו והן קל כביר לא ימאס תפלת רבים, ועל אחת כמה וכמה כאשר משתתפים בתפלת הצדיק, שכידוע תפלת צדיק עושה רושם למעלה בעליונים כדרך שאמר דוד המלך ע"ה בתהלים (לד, טז), "עיני ה' אל צדיקים ואזניו אל שועתם", שמעלים יחד עמהם את תפלות ישראל.

הפטרה

דרוש השנה

אל הנער הזה התפללתי

הבח להתמודד עם צער גדול בנים - הצער מעורר את התפלה

מורה הלכה בפני רבו

ביום הראשון של ראש השנה אנו מפטירין בתחילת ספר שמואל, שם מסופר על חנה אשת אלקנה, שעברו עליה שנים הרבה מאת נישאה אליו ועדיין לא נפקדה בבנים חיים וקיימים, בימים ההם שכנה משכן ה' בעיר שילה, ואלקנה, שצדיק היה, נהג לעלות לרגל מדי חג ומועד לראות וליראות, ובכל פעם שעלה היה משנה את דרכו, בדרך שהלך בפעם הראשונה לא הלך בפעם השניה, ובפעם השלישית הלך בעוד דרך, בכדי שיראו אותו כמה שיותר אנשים וילמדו אף הם לעשות כמותו ולעלות אל משכן ה'.

יחד עם אלקנה הצטרפו גם שתי נשותיו, חנה ופנינה, חנה לא היה לה בנים, כדאמרן, ולפנינה זרע ברך ה' בנים ובנות כשתילי זיתים סביב לשולחנם, והיה אלקנה נוהג להקריב זבחי שלמים לכבוד הרגל ולהסב לסעודה יחד עם כל בני משפחתו, בזמן הסעודה חילק מנות מכובדות לכל בני המשפחה, גם את חלקה של חנה לא היה מקפח והגיש לה מנה אחת אפים, אולם תחת

שתהיה חנה שמחה בזבח משפחה התחילה לבכות ולהצטער על שסגר ה' בעד רחמה, ומחמת צערה הגדול אף נמנעה לאכול מכל אשר הגישו לפניה.

בך היה גם בראש השנה, אלקנה וכל בני ביתו ישבו לאכול, אולם חנה לא נהנתה כהוא זה מכל הסעודה, כי ליבה היה מר עליה עד למאד, תיכף לאחר הסעודה עלתה אל משכן ה' להתפלל ולשפוך שיח לפני השי"ת שיראה את שברון לבה ורצונה העז להיפקד בזרע ברך ה', היא נעמדה בחצרות בית ה' והחלה לומר תפילה חרישית, במהלך התפילה נדרה נדר לה' שאם תזכה להיפקד בבן זכר תקדישהו לשמים, וכה אמרה (שם, יא), "ה' צבאות, אם ראה תראה בעני אמתך וזכרתני ולא תשכח את אמתך ונתתה לאמתך זרע אנשים, ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו".

באשר הבחין עלי הכהן באשה קשת הרוח שעומדת שם, מנוענעת את שפתותיה וקולה לא ישמע, חשב שהאשה הזאת שיכורה מן היין ששתתה בשעת הסעודה, לכן ביקש ממנה שתפנה קודם לנוח ולהפיג את יינה, אחר כך תוכל לשוב אל בית ה', שכן אסור להיכנס אל בית המקדש מתוך שכרות, אולם חנה שללה מחשבה זאת מכל וכל וכך אמרה לו (פסוק טו): "ותען חנה ותאמר, לא אדוני, אשה קשת רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי, ואשפוך את נפשי לפני ה'", באתי אל הקודש להתפלל ולבקש ישועה.

למשמע דבריה בישר לה עלי הכהן שהיא יכולה לחזור לביתה לחיים ולשלום, כי שמע ה' לקול תפלתה וקרוב היום בו תיפקד בדבר ישועה ורחמים, "ויען עלי ויאמר, לכי לשלום ואלקי ישראל יתן את שְׁלִתְךָ אשר שאלת מעמו", ואכן לאחר תקופת הזמן נושעה חנה ונולד לה בן מלא חן אשר חוט של חסד משוך עליו כל היום, ותקרא את שמו שמואל, כי מה' שאלתיו, לא היה קץ לשמחתה ולאושרה כי הנה אינה עקרה עוד ועתה יש לה בן חביב ונחמד.

בעבור מספר שנים, כאשר גדל קצת הילד ונגמל מאמו, העלתה חנה את שמואל אל בית ה' בשמחה וברננה, להציגו לפני עלי הכהן ולהראות לו כי נתקיימה נבואתו, ולהביא קרבן תודה ושירים אל השי"ת, להודות לו על רוב רחמיו וחסדיו, היא אף הביאה יחד עמה שלוש פרים להקריב אותם על המזבח, ומספרת הגמרא (ברכות לא.), שכאשר הביאו את הקרבן אל עלי הכהן, שלח לחפש אחר כהן שיבוא לשחוט את הפר, אולם שמואל, הנער הקטן, עצר בעדו וטען לפניו, מדוע צריך אתה לבקש כל כך אחר הכהן, הלא השחיטה עצמה כשרה בזר, רק מקבלת הדם ואילך צריכה להיעשות על ידי הכהנים.

אך שמע עלי הכהן את דברי היניק, נענה ואמר, הצדק אכן אתך, אבל יחד עם זאת בן מוות אתה, כי כבר נפסק מאז ומעולם, שהמורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, חנה הבינה מיד את גודל הצרה אליה נקלע בנה מחמד נפשה, ותיכף נזעקה אל עלי הכהן להתחנן אליו שיבטל את רוע הגזירה, ולהסיר את מר המות מבנה יחידה בבת עיניה, אם כי בתחילה לא אבה עלי הכהן לשמוע לה, עלי הכהן היה מוכן אפילו להבטיח לה בן אחר תחת הבן הראשון שהורה הלכה בפניו, תוך שהוא מתחייב בפניה שחשיבות הבן השני עוד יעלה עשרות מונים על שמואל.

אבל חנה לא הסכימה לשמוע לו והתעקשה בכל התוקף, חס וחלילה, אל תעניש את הילד הזה, אינני רוצה שום בן אחר מלבדו, חנה הזכירה לו שהיא זאת האשה שהתפללה כאן לפני כמה שנים ביום ראש השנה, וזהו הנער אשר נתברכה בו באותו מעמד, ולכן איני רוצה בן אחר, כי 'אל הנער הזה התפללתי ויתן ה' לי את שאלתי אשר שאלתי מעמו (שם כז)'.
 .

ונעמדו המפרשים להבין את דבריה, מדוע אכן סירבה לעלי הכהן, הוא הלא הבטיח לה בן אחר שעוד יעלה בערכו על הבן הראשון, וכתב המהרש"א (ברכות לא.) דבר נפלא, חנה העדיפה את שמואל היות ונולד בזכות

תפילותיה החמות ששפכה לפני השי"ת, וזהו מה שאמרה 'אל הנער הזה התפללתי', רוצה אני דווקא את אותו הבן שנולד בזכות התפלות שאני שפכתי מאשר בן אחר - גדול ככל שיהיה - שנולד מתפלות של איש אחר, אפילו אם הוא צדיק הדור כמו עלי שהיה הכהן הגדול מאחיו.

אל הנער הזה התפללתי - כמו שהוא

ובדרך אפשר חשבנו לומר עוד, והגם שצריך לברור במילים כאשר באים לדבר דיבורים כמו אלו, אבל מאחר שיש כאן מוסר השכל וחיזוק עצום איננו רשאים להימנע מלאמרו.

אחד הנושאים הכואבים ביותר בכל הדורות - ובזמננו בפרט - הינו הענין של צער גידול בנים, בין אם זה צער בענייני גשמיות, כגון בעיות של בריאות הגוף והנפש רח"ל, בהרבה או במעט, ובין אם זה צער בענייני רוחניות ח"ו, ואין כוונתנו בדווקא על בנים שנטשו את דרך האבות רח"ל, אלא אפילו בדברים פחות בולטים, כגון כשרונות חלשים במעט, או כל מיני בעיות אחרות, כדוגמת משמעת או קשב וריכוז, ולא נלך כאן כרכיל למנות את כל הבעיות שהתרבו בזמננו.

פעמים שמתוך צער וכאב עלולים ההורים לחשוב לעצמם, אילו רק לא היה לבנינו את הבעיה הזאת והזאת היינו המאושרים בעולם, מדוע נגזר עלינו להתמודד עם צער גידול בנים שכזה, מה חבל שהבן של השכנים אינו הבן שלנו, לו היינו יכולים להחליף את בננו עם הבן דוד המבריק או החבר בכיתה שכולם גומרים עליו את ההלל, לא היה קץ לאושרנו, כל העת רק מחפשים ההורים איך להתחמק מהבעיה, קשה להם להתמודד, זה באמת אינו דבר פשוט, יעידון יגידון כל אותם אלו שמתמודדים עם בעיות כגון אלו, והם אינם חסרים, ה' ישמרנו.

אבל כאן אצל חנה אנו רואים דבר מופלא, חנה הרי המתינה שנים רבות להיפקד בזרע ברוך ה', כמה תפלות שפכה על זה, כמה דמעות כמים הגירה מעיניה עד שסוף סוף זכתה לחבוק את בנה שמואל, בהתחלה אכן לא היה קץ לאושרה, אולם לא עובר זמן רב ולחרדתה היא מגלה שהבן הזה אינו בתכלית השלמות, הוא החציף פנים כלפי הכהן הגדול מאחיו והורה הלכה בפני רבו, דבר שדינו במיתה, איזה מפח נפש.

והנה מגיע אליה עלי הכהן ומציע לה הצעה נפלאה, הוא מבטיח לה בן אחר תמורת הבן הזה, בן שיעלה עשרות מונים על הבן הראשון, הבן החדש יהיה מושלם בתכלית השלמות ואף לא יעורר שום בעיה בדרכו הישרה, לכאורה היתה חנה צריכה לשמוח עם ההצעה הזאת כמוצא שלל רב, להיפטר מצער גידול הבנים ולזכות בבן שירווח אותה בנחת צרופה ומזוקת.

אבל לא, חנה הצדקנית כלל אינה ששה לזה, היא מפצירה בעלי הכהן שימחל לשמואל על שהעיז פניו להורות הלכה בפני רבו ויותירו בארץ החיים, היא אינה חפצה בשום בן אחר תמורתו, למרות שהבן השני יהיה מושלם, ומדוע - אומרת חנה, כי אל הנער 'הזה' התפללתי, זהו הנער שה' העניק לי ועם זה אתמודד, לטוב ולמוטב.

אם השי"ת בחר להעניק לי דווקא את הבן הזה, הוא בוודאי העניק לי גם את הכוחות להתמודד עמו, לגדלו כראוי ולפי דרכו, איני מחפשת להחליפו עם שום אחד אחר, טוב לי אתו, אני כבר אמצא את הדרכים כיצד להתהלך עמו בשובה ונחת ובעז"ה עוד אזכה לראות ממנו נחת בכפלים, דבר שהתקיים בסוף, כאשר שמואל עלה והתעלה במעלות רמות עד שזכה להיות נביא ה' אשר שכינה מדברת מתוך גרונו, כמובא במדרש (במדבר רבה - קרח יח) שהיה שמואל הנביא שקול כמשה ואהרן.

לא עליך המלאכה לגמור

ומבאן אנו יודעים שח"ו להתהלך במחשבות קודרות כאלו, שאינם אלא מחשבות פסול, כי לעולם אי אפשר לברוח מן המציאות אשר ה' הקרה לידינו, כל אחד צריך להאמין באמונה שלימה, שאם השי"ת בחר להעניק לו בן או בת עם כל קושי שלא יהיה, אזי יחד עם זה אף נתן לו את הכוחות והכלים להתמודד עם זה ולא עליך המלאכה לגמור.

אבן צריך להתפלל אל השי"ת ולשפוך שיח לפניו^א, כמו כן צריך גם שום שכל ודעת כיצד להתמודד עם מצבים כגון אלו, אבל יחד עם זה חייבים לדעת ולהאמין שזהו התפקיד שלנו בעולם, ואיננו נמדדים לפי ההצלחות, אלא לפי ההתמודדויות, אל הנער 'הזה' התפללתי, זהו הנער אשר ה' הכניס אל תוך ביתנו ואיננו מחליפים אותו בעד שום הון שבעולם, אנו מקבלים אותו כמו שהוא, ומקווים לתשועת ה' שיתן לנו את השכל הנכון והדעה הישרה להתהלך כנגד רוחו על הצד היותר טוב, כי אל הנער הזה התפללתי.

אל הנער הזה התפללתי - גרם לי להתפלל

בעוד דרך נוכל לפרש את מה שאמרה חנה 'אל הנער הזה התפללתי', כי הנה חנה נקלעה כאן לצרה צרורה ונוראה, בנה יחידה ומחמד נפשה - שנולד לה לאחר שנים רבות של תקוה והשתוקקות - נתחייב מיתה רח"ל, היש לך צרה גדולה מזאת!?! ומה אומרת חנה במצב הנורא כגון זה, 'אל הנער הזה

הערות והוספות

לשוננו: עצה היעוזה, כשאדם מתפלל על איזה דבר, שיתפלל לו ית' כמו שרוצה יעשה, ולא ליעיץ לו עצה איך לעשות.

א. ומן הראוי לציין כאן למה שכתב בספר 'אמרי פנחס' להרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (שער ג - סדר היום ועניני תפלה - קלו), וזה

התפללתי! כלומר, הנער הזה גרם לי להתפלל, על ידי שנקלעתי לצרה עמו אני פונה אל השי"ת לשפוך תפלות ותחנונים, כי זה מה שעושה יהודי בשעה שמתרחשת עליו צרה, על ידי הצרה הוא רק מתקרב אל השי"ת.

בדרך כלל, כאשר כל העינים מתנהלים על מי מנוחות, עלול האדם להרגיש ריחוק קצת, התפלות אינם מעומק הלב כל כך, אבל כאשר מתרגשת עליו שעת צרה ח"ו, אז נזכר האדם בבוראו ומתפלל אליו בכוונה גדולה, ובאותו זמן הוא אף מרגיש קרבת ה' ביתר שאת וביתר עוז, ולכן, פעמים שולח הקב"ה צרה אל בני ישראל, כי חפץ שיתקרבו אליו ויתפללו אליו מעומקא דליבא, ומי שיש לו שכל לוקח את הצרה כאמצעי להתרומם ולהתקרב אל השי"ת, כי זהו הרי המטרה שלשמה שלח לו השי"ת את הצרה הזאת, כמו שאמרו בגמרא (יבמות דס.) 'מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים'.

ובן כותב רבינו צדוק הכהן מלובלין זי"ע (ספר רסיסי לילה - אות יא): "ידוע דעיקר התפילה הוא על ידי הרגשת הצער והחסרון, כמו שמובא (זוהר ח"ג קצה.) תפילה לעני דמעטפא כל צלותין ובקעי רקיעין'. לפי שהוא מתפלל מעומקא דליבא בהרגשת החסרון וזה עצמו מהשם יתברך. דכן מצינו ברבי חנינא בן דוסא כאשר היתה תפילתו שגורה, היינו דהיה מיצר לו מאוד חליו של פלוני וצערו ואז היה פיו נפתח לבקש עבורו מעומקא דליבא. וכן כל צער שהשם יתברך שולח חס ושלום לאדם בעולם הזה הוא על זה לעוררו לתפילה. כמו שאמרו ז"ל (שמות רבה כא, ה) על 'ופרעה הקריב' (שמות יד, י) משל למטרונית שביקש המלך לשמוע קולה². ואמרו (יבמות סד.) מפני מה היו האבות עקורים שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים... "עכ"ל.

הערות והוספות

ב. כוונתו למובא בשמות רבה פרשת בשלח ריב"ל למה הדבר דומה, למלך שהיה בא בדרך והיתה בת מלכים צועקת לו בבקשה (פרשה כא, ה), וזה לשון המדרש: אמר

ובוודאי שתפילה כזאת הבאה ממעמקי הלב קרובה להיענות, כמו שהיה בבני ישראל שצעקו אל השי"ת מעומק השעבוד, "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה" (שמות ב, כג), ופירש הרבינו בחיי, "ללמדך שאין תפילתו של אדם שלמה כאותה שהוא מתפלל מתוך הצרה והדוחק שהיא יותר מקובלת והיא העולה לפניו יתברך... שהתפילה שהיא מתוך הצער ועטיפת הנפש היא הנכנסת לפניו אל היכל קדשו יתברך"^א.

ברברים האלה כותב לנו גם הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש - ח"א - דרוש טו): "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, והיינו מתוך צרה וצוקה שהלב נשבר, שאז קרוב ה' לנשברי לב, אז תתפללו להשם וקראו להשם, כי אז קרוב אליכם..."^ב

הערות והוספות

שנאמר 'ופרעה הקריב', מיד ויצעקו בני ישראל אל ה'.

באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא, לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם, שנאמר (שיר השירים ב, יד) 'יונתי בחגוי הסלע', השמיעני קול אינו אומר, אלא השמיעני את קולך, אותו הקול שכבר שמעתי במצרים, לכך כתיב 'השמיעני את קולך'.

ג. וראה לשון **האלשיך הק'** שכתב בפרשת ויצא (בראשית לא, כג) בזה הלשון: אך הנה דרך ישראל - ומה גם הצדיקים - כי בעת צרתם נוסף על היותם קרובים אל ה', מתדבקים יותר על ידי תפלה בכל לב.

ד. דבר זה נוגע לכל הקשיים בכל ענין מתחומי החיים, לאו דוקא בחינוך הבנים, כל אחד עם ה'נער' שלו שמקרב אותו אל

ממך הצילני מיד הלסטים, שמע המלך והצילה, לאחר ימים ביקש לישא אותה לאשה היה מתאוה שתדבר עמו ולא היתה רוצה, מה עשה המלך גירה בה הלסטים כדי שתצעוק וישמע המלך, כיון שבאו עליה הלסטים התחילה צועקת למלך, אמר לה המלך לכך הייתי מתאוה, לשמוע קולך.

כך ישראל כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם התחילו צועקים ותולין עיניהם להקב"ה, שנאמר (שמות ב, כג) 'ויהי בימים הרבים ההם וגו' ויזעקו, מיד 'וירא אלקים את בני ישראל', התחיל הקדוש ברוך הוא מוציאן משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, והיה הקדוש ברוך הוא מבקש לשמוע את קולם פעם אחרת ולא היו רוצין, מה עשה, גירה לפרעה לרדוף אחריהם,

הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים

אם כי בכל זאת יש להבין, אם כל אמותינו היו עקרות משום שהתאוה הקב"ה לתפלתן, מדוע לאה זכתה תיכף לבנים ולא היתה עקרה כלל וכלל, וכי לא התאוה הקב"ה לתפלותיה של צדקנית זו.

אלא אומר הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע דבר נפלא (קדושת לוי פרשת ויצא), לעולם התאוה הקב"ה לתפלותיה של לאה, אולם לא היה צריך לעשותה עקרה בשביל זה, שכן לאה כבר התפללה אליו מחמת סיבה אחרת, כמובא בחז"ל (ב"ב קכ"ג. והובא ברש"י פרשת ויצא כט, יז) שעניי לאה היו רכות מבכי ותחנונים, שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשיו הרשע והתפללה אל השי"ת שלא תיפול בחלקו.

מכאן אנו למדים על גודל החיוב להקדים רפואה למכה, להיות דבוק להשי"ת על ידי תפילה בכל עת, שלא יצטרכו לעורר את האדם על ידי כל מיני צער ועקתין בישין ח"ו, אלא תמיד יתפלל וישפוך לב מעומק הלב בבקשות ובתחנונים.

ואכן נהגו בנות ישראל הכשרות להתפלל ולהעתיר אל השי"ת מעומקא דליבא בכל שבוע ושבוע בשעת הדלקת הנרות, בדמעות ובתחנונים,

הערות והוספות

אם דומה לו שיוכל להתחמק מצער אחד מצאנו צער אחר ח"ו.
אכן התכלית מכל הצרה הוא להתקרב אל השי"ת ולהתפלל אליו בחזקה, בבחינת 'אל הנער הזה התפללתי', שהנער הזה יקרב אותו אל התפלה ואל אבינו שבשמים, ובזכות זה יזכה מהרה לישועת ה' כהרף עין.

אבינו שבשמים, אצל אחד זה מתבטא בחינוך הבנים ואצל השני זה בענייני פרנסה וכלכלה ואילו אצל השלישי זה בכלל בעניין אחר לגמרי, בכל זמן שרואה כי נפלה עליו איזה צרה ח"ו, ידע נאמנה שאי אפשר לברוח ממצייאות שהקרה ה' לפניו, כי אם נגזר עליו צער כל שהוא לא יוכל להימלט מזה, אפילו

ובעיקר על הנושא של גידול בנים, כנוסח התפילה הידועה: 'זוכני לגדל בנים ובני בנים חכמים ונבונים, אוהבי ה', יראי אלקים, אנשי אמת, זרע קודש בה' דבקים, ומאירים את העולם בתורה ובמעשים טובים ובכל מלאכת עבודת הבורא'.

ואפשר שלכן כתב השל"ה הק' (מסכת שבת פרק נר מצוה - כו), כי קבלה בידו שתאמר האשה בכל ערב שבת לאחר הדלקת הנרות את ההפטרה של ראש השנה וכל המעשה של תפלת חנה, כדי ללמדנו את אופן התפלה הנכון, כמו חנה שהתפללה מתוך צער וכאב, כך גם אנו צריכים לעורר את קרבת ה' באותו האופן, גם בזמן שהכל הולך כשורה, כי תפלה כמו זה בוודאי מועילה וקרובה להישמע, כפי שחנה נענתה בתפלתה וזכתה לכן גדול וקדוש שהאיר את העולם באור תורתו ועבודתו.

יעזור השי"ת שנזכה להתקרב אל השי"ת באמת, להתפלל אליו מעומק הלב ומתוך דבר ישועה ורחמים, בזכות זה נזכה לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, אלופינו מסובלים אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא באין מחסור כל וכל טוב סלה אמן ואמן.

וה' פקד את שרה

אמונה תמימה בהשוי"ת גם כאשר בדרך הטבע אפסה כל תקווה

מזוע קוראים פקידת שרה ביום א' דראש השנה

ביום הראשון של ראש השנה אנו קוראים בתורה את פרשת 'וה' פקד את שרה', בו מסופר על השתלשלות לידת יצחק שנולד על ידי נס, לאחר שהיתה שרי עקרה במשך תשעים שנה עד שהפך לה ה' את עקרותה ונולד לה בן יקיר וחביב כיצחק אבינו. והיות שאותו היום בו נענתה תפילת שרה ונפקדה בדבר ישועה ורחמים היה בראש השנה, לכן קורין פרשה זו בכל שנה ושנה בראש השנה, וכפי כתב ברש"י הק' (יבמות סד:) שיום ראש השנה הוא זמן פקידת עקרות בו שומע הקב"ה את תפילתן וגוזר עליהן בנים.

ואילו למחרתו, ביום השני, אנו קוראין בתורה על פרשת עקידת יצחק, בו מתואר מסירות נפשו של אברהם אבינו שהיה מוכן להקטיר ולהקריב את בנו יחידו שנולד לו לאחר מאה שנה ולעשותו עולה תמימה לכבוד שמו יתברך, והיות שראש השנה הוא יום הדין לכל באי העולם ואנו צריכים זכויות גדולות בכדי לצאת זכאי בדין, לפיכך אנו קוראין פרשה זו בראש השנה, לעורר זכות אבות ולהזכיר אהבתם, וכפי שאנו אומרים בסדר זכרונות בתפלת מוסף,

ותראה לפניך עקדה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו ויגולו רחמיך על מדותיך'.

ויש ששאלו מדוע אכן נהגו לקרוא את עקידת יצחק רק ביום השני, לכאורה היה צריך להחליף את הסדר ולקרוא את העקידה ביום הראשון, שהרי העקידה הינו הנסיון הגדול ביותר מתוך כל העשרה נסיונות שהתנסה בהם אברהם אבינו, כמובא בגמרא (סנהדרין פט:): שלפני העקידה ביקש הקב"ה מאברהם אבינו בכל לשון של בקשה שישתדל ביותר לעמוד בגבורה בנסיון זה, כי אם לא יעמוד בזה יאמרו אומות העולם שתשע הנסיונות הראשונים לא היו קשים כל כך ולכן עמד בהם.

חזינן מדברי הגמרא שנסיון העקידה היה הקשה שבכולם עד שהעמיד במבחן את כל הנסיונות האחרים, וממילא, הקריאה בפרשה זו מעוררת זכות עצומה על עם בני ישראל, זרע אברהם אוהבו, וגורם שהקב"ה יתנהג עם בניו לפני משורת הדין, ולפי זה צריך להבין מדוע מאחרים את הקריאה ליום השני של ראש השנה, כי לפי גודל חשיבותו היו צריכים להקדימו ולקרותו תיכף ביום הראשון.

ויש מתרצים (ראה ערוך השולחן סימן תר"א), שאכן לפי סדר החשיבות היו צריכים להקדים את פרשת העקידה, אבל היות שלכולי עלמא יום פקידת שרה היה בראש השנה, לכן מקדימים את קריאתו ליום הראשון, לפי שהוא ענינא דיומא^א.

הערות והוספות

א. לגבי העקידה מצאנו כמה שיטות בזהר הק' ובמדרשים מתי היה, האם בחודש תשרי ובמדרשים מתי היה, האם בחודש חשוון, ואין כאן המקום לתשרי בראש השנה או ביום הכיפורים, או להאריך בזה.

יסורים שאין להם קצבה קשים מכולם

ולדרבנו ייאמר בעוד אנפין, דהנה בהשקפה ראשונה נראה לעין שנסיון העקידה היה הנסיון הקשה ביותר, ודבר זה מובן לכל בר דעת, שהרי רחמי האב על הבן הינם טבע שטבע הקב"ה בכל הבריאה כולה, אפילו הגרועים שבאומות שיש להם תאוות הרציחה ומסוגלים להשמיד להרוג ולאבד ללא רחמנות, אין זה אלא לגבי אנשים אחרים, כי על בניהם עצמם ישמרו מכל משמר, ואפילו בעלי החיים הטורפים לא יגעו לרעה בצאצאיהם עליהם יגוננו כעל בבת עינם.

על אחת כמה וכמה ולהבדיל אלף אלפי אלפים של הבדלות, אברהם אבינו, שהוא מקור מדת החסד והרחמים, לא היה מסוגל מצד הטבע להעלות את בנו יחידו על גבי המזבח, אבל הוא התגבר על מדתו, ולמען כבוד שמו יתברך כפה את טבעו לגמרי והיה מוכן לקחת את המאכלת לשחוט את בנו, בוודאי שאין לך נסיון גדול מזה.

אולם אם נתבונן יותר בעומק, נגלה לראות שבנסיון מניעת הבנים היה בכל זאת איזה קושי שעלה על הקושי של נסיון העקידה, כי סוף כל סוף, נסיון העקידה נמשך זמן קצר ביותר, שהרי מהעת בו ציווה השי"ת לאברהם אבינו להעלות את בנו לעולה עד שהתגלה אליו מלאך ה' ואמר לו 'אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה', לא עברו אלא ימים ספורים בלבד, ולאחר מכן שב לביתו בשלום יחד עם יצחק בנו ונסתיים כל הענין.

אך לא כן היה בנסיון מניעת הבנים, נסיון זה נמשך על פני עשרות רבות של שנים, שהרי אברהם אבינו נשא את שרה אימנו בהיותו כבן עשרים וחמש שנה (סדר הדורות - אלף תתקע"ג - ע"פ הילקוט שמעוני לך לך ע"ח), ונפקד בלידת יצחק אבינו רק בהגיעו לבן מאה שנה, הוי אומר שאברהם אבינו יחד עם שרה אמו התנסו בנסיון הבנים למשך שבעים וחמש שנים רצופות, יום רודף יום, שבוע

בא ושבוע הולך, חודש אחר חודש, עשרות שנים חולפים ועוברים ועדיין לא נושעו, ובכל זאת אברהם אבינו מאמין בהשי"ת בכל התוקף.

אין זה דבר פשוט כלל וכלל, שהרי כל כמה שנמשך הנסיון יותר זמן הוא גם נעשה יותר קשה מנשוא, וראיה לזה ממעשה העקידה שנקרא בעיקר על שמו של אברהם אבינו ונמנה בין עשרה הנסיונות שלו, וצריך להבין מדוע, לכאורה היה צריך להיקרא על שמו של יצחק אבינו, כי הוא זה שפשט את צווארו למיתה, לא אברהם.

אלא יש לומר, שהנסיון של מיתה תיכף ומיד הוא נסיון יותר קל מאשר הנסיון של לחיות בהאי עלמא מתוך צער ויסורים, כי צער השחיטה אינו אלא לזמן מועט בלבד, מה שאין כן זה שנשאר לחיות כאן בצער ממשיך להתייסר עוד ועוד, ולכן נקרא נסיון העקידה על שם אברהם אבינו, כי הוא היה אמור להישאר לחיות עוד רבות בשנים עם יסורים נוראים ומתוך צער ואבל גדול על בנו יחידו מחמד נפשו ותקוות כל הדורות שמת בדמי ימיו, ומה יהיה עם כל ההבטחות הגדולות שהבטיח לו הקב"ה (בראשית כא, יב) 'כי ביצחק יקרא לך זרע'.

ואברהם אבינו, על אף שידע שצערו לאחר העקידה יהיה גדול מנשוא למשך ימים רבים וארוכים, מכל מקום לא שת ליבו לכל זה והלך לעקידה בלב שמח, ולכן נקרא העקידה על שמו (כן פירש 'מחצית השקל' אורח חיים סימן תקצא בשם ספר 'נזר הקודש', וכן הוא בעוד הרבה ספרים), על כל פנים חזינן מכאן, שנסיון תמידי הנמשך על פני זמן מרובה קשה לאין ערוך מנסיון למשך זמן קצר.

אברהם האמין אפילו שהטבע פעל כנגדו

ועוד יותר מזה, ארבעים וחמש שנה לאחר שנישא אברהם, בהיותו כבן שבעים שנה (ע"פ רש"י שמות יב, מ), כרת עמו הקב"ה את ברית בין הבתרים, במעמד

זה הוציאו הקב"ה החוצה, הראה לו את כוכבי השמים ומבטיח לו נאמנה 'כה יהיה זרעך' (בראשית טו, ה), והנה עוברים וחולפים שנה ועוד שנה, כך במשך שלושים שנה, ובינתיים, לא רק שאינו רואה שום ישועה, אלא שלעיניים הגשמיות רק הולכת תקוותו ונכזבת, אברהם אבינו ושרה אימנו מזקינים וגופם הולך ובלה, בדרך הטבע כבר אינם ראויים להוליד בנים, ובכל זאת מאמין אברהם אבינו בהשי"ת שיקיים את הבטחתו.

ועל זה כבר נאמר מיד בברית בין הבתרים (שם, ו) 'והאמין בה' ויחשבה לו צדקה', האמונה הזאת נחשבה לו לצדקה, היות שהיה מאמין בהשי"ת עשרות רבות של שנים, כל רגע ורגע, במחשבה דיבור ומעשה, אפילו בזמן שכוחות הטבע פעלו כנגדו ובעיני בשר לא היה נראה שהבטחת הקב"ה עתידה להתקיים (ראה רד"ק שם) ³.

הערות והוספות

וכי השם יגרום שיהרהר אחר מדות הקב"ה או שלא יהרהר.

אלא כוונת הכתוב כן הוא, דהנה שם שדי הוא מורה על ההתנהגות עפ"י הטבע, ושם ה' מורה על שידוד המערכה והטבע. וזהו שקובל הקב"ה על משה ואמר, דהנה הבטחתי אל האבות הבטחות גדולות ורבות ואח"כ בא להם הרעב ושאר ענינים, ולא היה לו מעט קרקע לקבור את שרה, ומניעת הבנים מאברהם, והם עדיין לא ידעו רק משם שדי שהוא ההתנהגות על פי הטבע אשר קשה מאד על פי הטבע להפך כל כך מרע לטוב בשעה קטנה ומועטת, ואם כן היה מקום לאברהם להרהר אחר שהבטחתי כל כך הבטחות ולא נתקיים עדיין כלום מהם,

ב. דברים נוראים כתב מרן ה'חתם סופר' (תורת משה - הגדה של פסח), שכל ההבטחות שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו ולאבות הק' היה רק באמצעות השם ש-ד-י, שמורה על הנהגה על פי חוקי הטבע, ולא עם שם הוי"ה שבכוחה לשדד מערכות הטבע, ובכל זאת היו האבות הק' מאמינים בדבר ה' ובמוצאו, אפילו כאשר על פי דרך הטבע לא היו יכולים ההבטחות להתקיים, בכל זאת נשארו מאמינים כצור חלמיש ולא הרהרו כלל וכלל, וזה לשונו:

ויתבאר על פי מה שפירשתי מה שאמר השי"ת למשה 'וארא בא-ל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם', דלכאורה יש להבין מה לנו אם נגלה להם בשם זה או בשם זה,

זהו אם כן טעם הגון מדוע אנו קוראים את הקריאה של פקידת שרה ביום הראשון, כי בהגיע יום הדין אנו מבקשים לעורר זכות אבות ולהזכיר להקב"ה את אברהם אבינו שהיה מאמין בו בלבב שלם, במשך כל השנים שהיה בצער, אפילו שבדרך הטבע היה צריך להתייאש ולאבד תקוה, בכל זאת התגבר על הכל והאמין בהשי"ת בכל תוקף, ובוודאי שבזכות זה יזכור לנו השי"ת אהבת איתן אדונינו, וזכותו של אברהם אבינו שהתהלך לפניו בתמימות תעמוד לנו לצאת זכאים בדין ולהיושע בתשועת עולמים.

צאצאיה כן פקוד לטוב היום

והנה עתה כאשר אנו עומדים שוב ביום הגדול והקדוש של ראש השנה, צריכים אנו לדעת ששערי שמים פתוחים לרווחה, ומסוגל היום הגדול והקדוש הזה לפתוח שערי רחמים ורצון ולהתקבל תפילותינו לרצון לפני אדון כל, אפילו אם כבר עברו הרבה שנים ועדיין לא נושענו, כל אחד בעניין הנצרך לו, בכל זאת אל יתייאש מן הרחמים, כי מסוגל היום הזה להיפקד בדבר ישועה ורחמים אפילו בדברים שעד עתה לא נושענו בהם, ואל יאמר האדם לעצמו מה לי להתפלל על דבר זה, הלא בכל שנה ושנה כבר התפללתי על כך ולא נעניתי.

כי גם אברהם אבינו ושרה אמנו היו עקרים הרבה שנים ובכל זאת זכו שבראש השנה עלה זכרונם לטובה, כהמובא בגמרא (ראש השנה יא.) שבראש השנה נפקדו שרה רחל וחנה, וכתב שם רש"י שנפקדו היינו הכוונה שבא זכרונם

הערות והוספות

נתחזק עליהם השיעבוד וקשה על פי הטבע לפדותם משיעבודם, מכל מקום יש כח ביד הקב"ה לשדד הטבע ובתוך רגע להפוך הרע לטוב, ואתה מהרהר אחרי...

אדרבא היה לו ההיפך והיה לו מקום להרהר אחרי, ואף על פי כן לא הרהר אחר מדותי, ואתה כבר ידעת משם ה' שהוא שידוד הטבע, והיה לך לידע שאף על פי שעוד

לטובה ונגזר עליהם בנים, ולמדים אנו מזה שכל ראש השנה הוא דבר חדש בפני עצמו, ואף אם עד עתה לא זכה להיענות בתפלתו אזי בראש השנה של האי שתא יזכה ויזכה, ותיענה תפלתו לרחמים ולרצון ויפקד בדבר ישועה ורחמים, בבחינת 'אחרי בלותי היתה לי עדנה' (בראשית יח, יב).

ביותר מסוגל היום הזה לפקידת עקרות, כהמובא במדרש (תנחומא וירא יז), שכל האמהות נפקדו בראש השנה, שרה, רבקה, רחל ולאה, וכה כותב הרה"ק מאפטא זי"ע (אוהב ישראל פרשת ויצא): "אמנם זהו מחסדי הא-ל יתברך אשר עשה עמנו ברוב רחמיו והשאיר ברכה, שמאותן השערים ונביעות אשר נפתחו פעם אחת על ידי אבותינו הקדושים, נשאר הרשימו מהנביעו ההוא לדורי דורות בכל עת שיצטרך, שיוכל השער והנביעו הזה להשפיע דוגמתו גם עתה בעת הזאת כפי המצטרך לבני ישראל עם ה', לחסד א-ל יתברך להיעשות להם איזה דבר שלא בדרך טבעי".

"וכשאנו צריכין לפקוד עקרות, אז אנו קורים פרשת וה' פקד את שרה גו', ובזה אנו מעוררים הנביעו שנפתח על ידי קדושת אברהם אבינו ע"ה, והשי"ת ברוב רחמיו וחסדיו משפיע עלינו אותו חסד ונביעו מעלמין עילאין קדישין כמו שעשה לאברהם אבינו ע"ה, וכן הוא בכל הנסים והנפלאות, ועל פי זה אנו אומרים (בסליחות) 'מי שענה לכל אחד מאבותינו יענה גם אותנו', אמן כן יהי רצון².

הערות והוספות

הוא הזמן שמסוגל להיפקד בדבר ישועה ורחמים, כדכתב בגמרא (בכורות מד:): 'לא יהיה בך עקר ועקרה' - אמר רבי יהושע בן לוי, לא יהיה בך עקר מן התלמידים, ועקרה

ג. ובדברי חז"ל אנו רואים, שענין פקידת עקרות שייך לא רק לגבי מניעת הבנים, אלא גם בעוד הרבה עניינים ברוחניות ובגשמיות שייך המושג עקר ועקרה, והיום

הערות והוספות

בן עקר ועקרה מן התשובה". וראה מה שכתב בבעל הטורים (דברים ז, יד): ברוך תהיה מכל העמים - הפסוק מתחיל בבי"ת ומסיים בכ"ף, לומר שבזכות התורה שיש בה כ"ב אותיות, לא יהיה בן עקר ועקרה, בגימטריא בדברי תורה.

שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום. כיוצא בזה כתוב במדרש רבה (דברים - פרשה ג פסקה ו): 'לא יהיה בן עקר ועקרה' - אמר רבי חנין בן לוי, אמר הקב"ה, לא תהא תפלתך עקרה אלא תהא עולה ועושה פירות. דבר אחר, אמר רבי יונתן, לא יהיה

ראש השנה

שחל בשבת

ראש השנה שחל בשבת

סגולת קביעות שנה בזאת ולמה אין תוקעים בשופר בשבת

תקנת חכמים לא לתקוע שופר בשבת

מצוה מן התורה לתקוע בשופר בראש השנה, ומעיקר הדין אין חילוק אם ראש השנה חל בשבת או בימות החול, לעולם חייבים לתקוע בשופר כפי הציווי, אולם חכמינו ז"ל חששו, שמא כאשר יבוא אחד להתלמד התקיעות יטלטל שופרו ברשות הרבים, ויעבור על איסור טלטול ד' אמות ברשות הרבים, לכן דחו חכמים את המצוה דאורייתא של תקיעת שופר, ותיקנו שבראש השנה החל בשבת אין תוקעים כלל וכלל (ראש השנה כט:).

בעצם הדבר שעקרו חכמים מצוה דאורייתא מחמת חשש שמא יבואו לידי איסור, כבר נתבאר בגמרא ובראשונים שיש כח ביד החכמים למנוע מעשיית מצוה כל שהוא בגדר של 'שב ואל תעשה', כדוגמת מה שאסרו לתקוע שופר בשבת או האיסור ליטול לולב בשבת, שסך הכל אנו נמנעים מלקיימו

ואין אנו עושים מעשה בידיים, אבל אין כח ביד חכמים להתיר איסורים בקום ועשה, כגון להתיר ללכת עם בגד כלאיים וכדומה*.

השבת בעצמה מכריזה שבת בו תשוב

אם כי עדיין צריכים אנו להבין כיצד יתמלא לנו המחסור של תקיעת שופר, כי השופר, מלבד זה שהוא מצוה מדאורייתא כשאר כל המצוות, יש בו גם התעוררות כבירה להתחזק בתשובה, ועתה בשבת קודש מי יעורר אותנו לתשובה כאשר יחסר לנו הקול קורא של השופר, מי יחריד את לבבנו להטותו אליו.

וכדברי הרמב"ם הידועים (הלכות תשובה פרק ג הלכה ד) שכתב: "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר, עורר שינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה".

אולם באמת כבר אמרו בספרים הקדושים, כי אין לנו לחשוש שמא בהעדר קול השופר יחסר לנו כח התשובה, כי אפילו אם חסר לנו ההתעוררות של קול השופר, עדיין יש לנו את הכח של שבת קודש שעיצומו של יום מעורר לתשובה, כלשון ה'שם משמואל' (שמות תרע"ו), "שהשבת בעצמה מכריזה ואומרת נוטריקון 'שבת בו תשוב', שלבות ישראל מתעוררים לתשובה".

הערות והוספות

א. נושא זה הוא נידון גדול בראשונים ולא נכנסנו כלל לענין זה, אלא כתבנו כאן כדברי רש"י במסכת ברכות (כ. ד"ה שב ואל תעשה שאני).

סגולת השבת קודש למשוך את לב האדם בחבלי אהבה אל הקב"ה, למאוס ברע ולבחור בטוב, כפי שכתב ה'ישמח ישראל' (כי תשא) בלשון קדשו: "זהו שאמר (ברכת יוצר דש"ק) 'ויום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' – שהשבת קודש מטיב בהטבה איבריו של אדם שלא ישתוקקו ויכספו לשום דבר שבעולם רק לעשות רצון הבורא ברוך הוא".

אין תוקעים בשבת כי אין הסיטרא אחרא שולט אז

ואם יש את נפשך לשאול ולהבין, המתקת הדינים מה תהא עליהם בשבת קודש, הלא סגולת השופר להפך את מדת הדין למדת הרחמים, כדאיתא בגמרא שעל ידי התקיעות מתערבב השטן ומסתתם לשונו מלקטרג, וכבר כתבו רבותינו ז"ל (ויקרא רבה פרשת אמור פרשה כט), "בשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקדוש ברוך הוא, עומד מכיסא הדין ויושב בכיסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדת הדין לרחמים".

ביותר הפליאו בזוהר הקדוש (ח"ג פרשת אמור צט:) ואמרו, שאף על פי שהקב"ה אוהב לנהל את עולמו על ידי מדת משפט, כדכתיב (ישעיה סא, ח) 'אני ה' אוהב משפט', אבל יותר מזה אוהב הקב"ה את בניו רחומיו, עם בני ישראל, ומגודל אהבתו את בני ישראל דוחה את אהבתו למשפט – נצח רחמימו דבנוי לרחימו דינא'.

ולכן, בשעה שמתייצב השטן לקטרג על בני ישראל, מצוה להם הקב"ה לתקוע בשופר, בכדי לעורר את מדת האהבה מלמטה, וקול השופר הלזה הולך וחזק, הוא עולה למעלה למעלה ומעורר את האהבה העליונה, ועל ידי זה מתערבבין כל טענותיו של השטן ונשאר בוש ונכלם, כך מובא בזוהר הקדוש. והנה עתה, בשבת קודש, שחכמים אסרו עלינו לתקוע בקול השופר, מי ימתיק לנו את הדינים וכיצד יתערבב השטן.

אולם גם בזה יפיס דעתך ולא תחשוש כלל, כי בוודאי לא היו חכמים גוזרים לבטל מצות תקיעת שופר, אם לא שידעו כי כח השבת תעמוד במקום המצוה, ואפשר לעשות את אותו התיקון שניתקן במצוה על ידי שמירת שבת... (על פי לשונו של הרה"ק מהרצ"א מדינוב זי"ע ב'אגרא דכלה' פרשת וישלח, ולאחר מכן מבאר בבאר היטב היאך שבת קודש מבטל וממתיק את כל הדינים הקשים).

יותר מזה כתב בספר 'מאור ושמש' (פרשת נצבים), שביום השבת קודש אין צריכין כלל להמתקת הדינים, כי בשבת קודש לית שולטנא אחרא ככולהו עלמין ואנפאה נהירין בנהירו עילאה, ואין להסיטרא אחרא שום ממשלה לקטרג בשבת קודש, ולכן אין מן הצורך לתקיעת שופר בשבת קודש, כי גם בלא שופר נתערבב ונחלש כח הסיטרא אחרא.²

נפלאים ביותר הם דבריו של מרן ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות חת"ם סופר - ז"ך אלול דרוש י"ב) שכותב, כי בכל שנה צריכים לתקוע בשופר בכדי להפך את הגבורות לחסדים, אבל כשחל ראש השנה בשבת אין צריך להמשיך החסדים על ידי השופר, כי ראש השנה יחד עם שבת הם חסד בעצם. הא כיצד? שני ימים ראש השנה - מ"ח שעות, וכאשר תחשב עמהם גם כ"ד שעות של קדושת יום השבת, תמצא יחד ע"ב שעות, כמספר חס"ד, וכאשר החסד שולט בעוז אין צריך להמשיך החסדים על ידי השופר.

הערות והוספות

והמשפט הוא לטובה. ובני ישראל מבינים ויודעים כי הם דבוקים בפנימיות רצונו יתברך, לכן מעוררים רחמים. וזה יודעי תרועה, שיש להם דעת להבין פנימיות הרצון, ובזמן הדין צריכין לעורר שיתגלה הרצון. ואז מתהפך הדין לרחמים. לכן בשבת אין צריך לתקוע כדאיתא בזוה"ק, כי בשבת מתגלה עת רצון מעתיקא קדישא ומתהפך הדין לרחמים.

ג. ראה גם מה שכתב בספר 'שפת אמת' (ראש השנה תרנ"ב), וזה לשונו: אשרי העם יודעי תרועה, בזוהר הק' פי' מתברין האי תרועה. ואיתא כשבני ישראל תוקעין בשופר הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים. הענין הוא דכתיב 'ותרועת מלך בו', תרועה הוא רצון כדפירש רש"י שם. והנה באמת רצונו יתברך הוא רק לרחמים וטובה.

בזה מפרש את הכתוב בהושע (ו, ב) 'יחינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו', דכאשר ראש השנה חל באמצע ימות החול, אזי שוררת הקדושה רק בערך של יומיים, וצריך להמתיק הגבורות ולחיותם על ידי תקיעת שופר, אבל כאשר חל ראש השנה בשבת קודש, הרי זה נחשב כשלושה ימים שהם ע"ב שעות כמנין חס"ד, ב' ימים של ראש השנה יחד עם יום השבת.

וזוהו 'ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו', כאשר ראש השנה הוא כשלושה ימים אין אנו צריכים להשתדל ולהחיות את עצמנו, אלא יקימנו ונחיה לפניו, הזמן עצמו גרמא שנזכה לחיות לפניו.

מאורעות כבירים בשנה שחל ראש השנה בשבת

והואיל וכבר נזדמן לדינו לעסוק בראש השנה שחל בשבת, צריכים אנו לדעת שיש לקביעות כזאת משמעות מיוחדת יותר משאר כל השנים, דבר פלא כתב בספר 'מנחת עני' (פרשת האזינו - שבת שובה תרל"ב) להגאון הנודע רבי יעקב יוקב עטלינגער זצוק"ל בעל ה'ערוך לנר', הוא מעורר שם את קהל שומעי לקחו להבין את המשמעות הגדולה של קביעות שנה שכזאת, וכותב שהמאורעות הכבירות ביותר שאירעו לעם ישראל במשך כל הדורות היו בשנה שחל בה ראש השנה בשבת קודש, גם המאורעות הטובים וגם להיפך רח"ל.

המאורעות הכואבים ביותר לעם ישראל הוא ללא ספק החורבן הנורא של בית מקדשינו ותפארתנו, ולפי חשבון השנים נמצא, שגם הבית הראשון וגם הבית השני נחרבו בשנה שחל בה ראש השנה בשבת קודש, ולעומת זה גם הדברים הטובים אירעו בשנה כמו זו, השנה שמחל הקב"ה על חטא העגל והוקם בו המשכן היה בשנה שחל ראש השנה בשבת קודש, כמו גם השנה שנכנסו בני ישראל לארץ ישראל, זה לעומת זה, וצריך להבין מה הפשט בזה.

ויוֹבֵן על ידי משל, שר אחד משרי המלך חטא לפני המלך בחטא גדול עד שהיה המלך צריך להעמידו למשפט לפניו, אותו השר חיפש פרקליטים שיליצו טוב בעדו בשעת הדין, אולם לגודל החטא שחטא לא מצאו הפרקליטים שום צד זכות בדינו ולא רצו לבוא לומר עליו סניגוריא, באמרם שממילא לא יוכלו להועיל מאומה ואחת דתו להתחייב בדין, אולם אשתו ניחמה אותו ואמרה לו שלא ידאג כלום, כי לה יש מהלכים בבית המלך והיא תמליץ טוב בעדו.

בך הוי, הגיע זמן המשפט, ורצה המלך להענישו בעונש גדול וכבד מאד, למען ישמעו ויראו, אולם אשת השר נעמדה לפני המלך ללמד סניגוריא על בעלה, והמלך שהתרשם מאד מדבריה היוצאים מעומק הלב הפך את גזר דינו לטובה ופטרו לשלום.

ויהי אחר הדברים האלה, ושר אחר חטא גם הוא לפני המלך, לא נותר ברירה למלך אלא להעמיד גם את השר הזה לדין, כולם הפצירו בשר שיחפש עבורו איזה פרקליט טוב להושיעו מן המשפט הקשה, אולם אחת הוא לו, אינני צריך לשום פרקליט ומליץ, הלא אך לפני זמן מועט עמד חברי למשפט ורעייתו הגנה בעדו, גם רעייתי יש לה קשרים בבית המלך ואני סומך עליה שתדע ללמד עלי זכות כראוי.

אולם שלא כהשר הראשון שנהג לכבד את אשתו ביותרת הכבוד והחשיב אותה כראוי, השר הזה התקוטט לעתים מזומנות עם אשתו ואפילו הרים את ידו להכותה, והנה בהגיע המשפט נעמדה האשה הלזאת וניסתה את כוחה ללמד זכות על בעלה, אולם המלך הבחין באותות שעל פניה ועצר את המשפט ושאל אותה לפשר הסימנים הללו, בתחילה ניסתה להשתמט אך לבסוף נאלצה להודות שאלו סימנים מן המכות שבעלה נוהג לחבוט בה תמידין כסדרן.

המלך קם בחמתו ממקומו ואמר לאשה, הכיצד זה תוכלי ללמד זכות בפוך על אדם שפל ונחות דרגה כמותו, הלא כל צורת פניך מעידה כאלף עדים על רשעותו ואכזריותו של בעלך רע המעללים, כמובן שתיכף ומיד הוציא המלך את גזר דינו לחובה ופני השר חפו עד למאד.

הנמשל פשוט מאד, בכל שנה ושנה בהגיע יום הדין הגדול והנורא בראש השנה, בו מעמיד הקב"ה לדין את כל יושבי תבל ושוכני ארץ, תוקעים בני ישראל בקול השופר שהולך וגדל ומבלבל את השטן וסותם לו טענותיו, אולם כאשר ראש השנה חל בשבת אין לנו את זכות השופר שיבטל כל מיני מקטריגים ומשטינים רעים, ולא נותר לנו אלא הבת זוג של בני ישראל, הלא היא השבת קודש, שעומדת לפני הקב"ה בשעת הדין ומלמדת זכות על עם בני ישראל.

אבל דברי סניגוריא אלו תלויים מאד בבני ישראל, כאשר הם נוהגים לכבד את השבת כראוי, שומרים עליה מכל משמר ומכבדים אותה בתורה ותפילה ומשולבות בדברי שירות ותשבחות, או אז מתרשם הקב"ה מדברי השבת קודש ומתקבלים עליו בטוב טעם ודעת ומזכה את בניו בדין, אולם אם רואה שהשבת עומדת מולו והיא פצועה וחבולה מהתנהגות בני ישראל שמבזים את השבת ומחללים את קדושתה, אזי לא רק שאינו מקבל את דברי הזכות שבפיה, אלא עוד מביא ראייה מעצם השבת קודש שבני ישראל אינם ראויים לרחמים בדין וסוף דבר מי ישורנה רח"ל¹.

זהו הטעם שהמאורעות הגדולים ביותר שאירעו לעם ישראל היו בשנה שחל בו ראש השנה בשבת, כאשר אירעו מאורעות טובים סימן הוא שבני

הערות והוספות

ג. בסגנון זה כתב גם בספר 'ערבי נחל' פרשת אמור - דרוש ג, עיין שם דבריו הנחמדים.

ישראל שמרו את השבת כראוי והשבת לימדה עליהם זכות, וכאשר להיפך ח"ו, אות הוא שבני ישראל לא שימרו את השבת כדת מחללו, ולכן, מסיים ה'מנחת עני', "בפרט בשנים כאלו שראש השנה חל בשבת נתאמץ בתשובה בלי הפסק, כי המופלא ממנו כל נדע ובמכוסה ממנו כל נשאל, ומי יודע אחרית השנה אם טוב ואם רע הוא, וכבר אמרינן בראש השנה (דף טז:) כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה", עד כאן לשונו.

אך אף על פי כן לא נוכל להתעלם מדברי הטור בהלכות ראש השנה (סי' תקפ"ה), שם מביא את דברי הגמרא (ר"ה טז:) "אמר רבי יצחק, כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה. מאי טעמא - דלא איערבב שטן". כלומר, בשנה שאין תוקעים בראש השנה עלולים להתרגש רעות במשך השנה רח"ל, היות שבדרך כלל השטן מתערבב על ידי התקיעות, ואילו כאשר חל בשבת ולא תקעו לא התערבב השטן וקטרוגו עומד וקיים.

ובותב על כך הטור דברי המתקה בשם 'בעל הלכות גדולות', דמתי אומרים שחסרון התקיעות הוא סימן רע, רק כאשר מצד הדין היו יכולים לתקוע ואיתייליד אונסא ולא תקעו, אבל כאשר חל ראש השנה בשבת קודש, שאז אי אפשר לתקוע מצד הדין, לא אמרינן 'כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה - מריעין לה בסופה', כלל וכלל^ד.

הערות והוספות

באותה שנה צרות מחמת קטרוג השטן שיצטרכו להתריע, יען כי הם היו מוכרחים לבטל התקיעה בשבת משום גזרת חז"ל שגזרו עליהם בכך, וחייבים מן התורה לקיים גזרת חז"ל, דכתיב על פי התורה אשר יורוך וכו' ולא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך,

ד. בתוספת ביאור כתב בספר 'הוד יוסף' למרון ה'בן איש חי' זצוק"ל (סימן מ"ז), דכאשר ביטול התקיעה בר"ה היה משום דאקלע בשבת, שאז ציוו חכמים ז"ל שלא לתקוע ואסרי להם התקיעות, אין זה סימן ואות מן השמים להודיעם שיהיה עליהם

גודל שעת המנחה בראש השנה שחל בשבת

על כן אחי ורעי, בואו נא ביום השבת הזה וביום הזכרון הזה, ונתפלל אל השי"ת ביתר שאת וביתר עוז, כי הכח הגדול ביותר שיש לנו בהאי יומא הוא כח התפלה, בפרט בשעת המנחה, שידוע מרבתינו ז"ל שהוא זמן קבלת התפלות, לאו דוקא בראש השנה, אלא בכל יום, כדאמרינן בגמרא במסכת ברכות (ו:), "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה, שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה", ואם בכל יום כן, על אחת כמה וכמה ביומין דראש השנה, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר בשעת המנחה של ראש השנה שחל ביום השבת קודש, כמבואר בספרים הקדושים שצלותא דמנחה דשבתא הוא עת רצון נעלה ונשגב ביותר.

הרבה כתרים נקשרו לזמן הנעלה והנשגב הלזה של תפלת מנחה דשבת קודש, ובכמה מקומות בזהר הק' מכוונה העת הזאת בשם 'רעוא דרעוין' – רצון שברצונות, כדאיתא בזהר הק' (פרשת שמות פח: ובאדרא זוטא פרשת האזינו רפח:), שבכל ששת ימי המעשה בשעה שמתקרב שעת תפלת מנחה, מתעוררים הדינים ושולטים אז בעולם, אבל בשבת קודש אינו כן, אלא שעת המנחה הוא זמן רעוא דרעוין, שבו מגלה הקב"ה את רצונו, וכל הדינים מתכופפים ונסוגים אחור, וכל העולם כולו ברחמים.

הערות והוספות

התקיעה, דהא אנוסים הם, מכל מקום יהיה המקרה הזה שנאנסו לבטל התקיעה סימן על צרות שיבואו באותה שנה מצד קטרוג השטן על עונותיהם שאז צריכין להתריע עליהם, זו היא כונת הבה"ג בדבריו הקצרים שהם קב ונקי.

ולכן מברכים על מצות דרבנן אשר קדשנו במצותיו וצונו. אם היו תוקעים היה בידם עון ואין תהיה ביטול התקיעה בשבת שעשו בזה מצוה לקיים גזרת חז"ל סימן על רעה? אבל אם נולד להם אונס חיצוני התבטלה התקיעה אע"פ שאין להם עונש על ביטול

זמן זה נעלה ונשגב עד למאד, שערי שמים פתוחים אז לרווחה להשפיע טללי אורה ונטפי רחמים, הזוהר הק' (ח"ב תרומה קנו.) מכנה את השעה הזאת 'עת רצון', ומשום הכי נהגו לומר בתפלת מנחה של שבת את הפסוק בתהלים (סט, יד), 'ואני תפלתי לך ה' עת רצון אלקים ברב חסדך ענני באמת ישעך', כי השעה הזאת הוא שעת רחמים ועת רצון מלפניו יתברך שמו.

מדוע באמת הזמן הזה הוא עת רצון, כבר כתב ה'בני יששכר' (מאמרי השבתות מאמר ח - מנחת שבת) בשם מורו ורבו הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע, כי בריאת העולם התחילה כידוע ביום ראשון ונמשכה ששת ימי בראשית עד לערב שבת שלאחר מכן, ונמצא שהרצון לבריאת העולם היה בשעה שלפני יום ראשון, הלא הוא שעת המנחה של שבת קודש, אז עלה הרצון לפניו יתברך שמו לברוא את העולם ותיכף לאחר השבת - ביום ראשון - התחיל במעשה הבריאה, ולכן בכל שבוע ושבוע בהגיע הזמן הזה חוזר וניעור אותו רצון הקדמון וכל השעה הזאת נעשה לעת רצון.

וידועים דבריו הנפלאים של ה'אור החיים' הק' בפרשת בראשית (ב, ג), "כי בשעת הבריאה לא ברא ה' כח בעולם זולת לעמוד ששת ימים... ונתחכם ה' וברא יום אחד הוא ידוע לה' ובו ביום חוזר ה' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקיים עוד ששת ימים... וזולת זה היום היה העולם חרב בגמר ששת ימים וחוזר לתוהו ובוהו וצריך ה' להכינו פעם ב' ובאמצעות שבת העולם עומד".

נמצא, שבכל שבוע ושבוע בשעת מנחה של שבת מתחדש שוב הרצון לברוא ולקיים את העולם מחדש לעוד ששת ימי המעשה, ובאמצעות הרצון הזה מקיים הקב"ה את העולם עוד שבוע^ה.

לפי זה נוכל להבין באפס מה עד היכן מגעת הכח שיש בכל אחד מישראל באותו זמן מנחה של שבת, בפרט כאשר הוא חל בעיצומו של ראש השנה ויום הדין, ואפילו שכולנו עייפים ותשי כח מעבודת היום כולו ומן היגיעה שהשקענו בתפלות ובעבודת היום, בכל זאת כדאי לנו להתגבר בשעת המנחה ביתר שאת וביתר עוז, גם החלש יאמר גיבור אני, ולאמץ כח ומח בתפלות ותחנונים, אם זה באמירת תהלים בכוונה ואם זה בכוונה בשעת תפלת מנחה.

אם אנו עושים כן, בוודאי נזכה שהשי"ת ישמע שוועתנו ויעשה כרצוננו לטובה, וכדכתב בספר הק' 'קדושת לוי' (ליקוטים) בשם הרבי ר' בער זי"ע, ש'רעוא דרעוין' היינו הכוונה, שבני ישראל מעוררים רצונו של השי"ת לעשות כרצון בני ישראל, ובשעה גדולה זאת יש לנו את הכח הזה, לעורר רצון העליון שיהיה כרצוננו, ולפעול ישועות ורפואות וכל מילי דמיטב!.

הערות והוספות

וחיות חדש ממש על שנה אחת, ולכן נקרא 'תחלת מעשיך' תחלה ממש...
 ו. ראה מה שכתב בזה בספר 'שער המלך' להגר"ר מרדכי אב"ד דק"ק ווייעלקאטש (שער ד פרק ב, דף לה, א) וזה לשונו: עורו ישנים משינתכם ביום הקדוש הזה בראש השנה שהוא ביום השבת, להגיד שבחו של אדם שלא שינה ביום הזה לא שינת קבע ולא שינת עראי. ו[ה]גם שהרמ"א ז"ל כתב שלא לישן ביום ראש השנה למנהג נכון, אך המגן אברהם הביא בשם האר"י ז"ל שאחר חצות מותר לישן שכבר נתעורר המלאך על ידי התפלה והתקיעות.

חיות לכל השנה הבאה, כדכתב הרה"ק בעל התניא בספר 'ליקוטי תורה' (דרושים לראש השנה - א), וזה לשונו: אבל בראש השנה נמשך החיות כללי לכל השנה, והוא המשכת חיות חדש ממש, ולכן נקרא כל ראש השנה 'תחלת מעשיך', שנמשך אור וחיות מחדש להתהוות העולם, כי בראש השנה דאשתקד לא נמשך החיות רק על שנה אחת מלמעלה מהזמן בזמן, וכן גם בתחלת בריאת העולם היה המשכת החיות באותו ראש השנה על שנה אחת מלמעלה מהזמן... ואחר כך בראש השנה שנקרא חג שהחדש מתכסה בו היינו שהחיות הראשון עולה ומתכסה ונכלל במקורו, וע"י השופר והתפלות נמשך אור

תפלת חנה התקבלה במנחה של ר"ה שחל בשבת

והרי לך דבר נפלא שכתב מרנא ורבנא ה'חתם סופר' זי"ע בדרשותיו (ח"ב שני"ט ג), דלפי משמעות הכתוב משמע שכל המעשה עם תפלת חנה היה בזמן תפלת מנחה, שהרי היא הלכה להתפלל בצהרים לאחר הסעודה, כדכתיב (שמואל-א א, ט) 'ותקם חנה אחרי אכלה בשילה ואחרי שתה... והיא מרת נפש ותתפלל על ה', וצריך לדעת למה המתינה עם תפלתה למנחה, מדוע לא יכלה להתפלל מיד עם שחר בזמן תפלת שחרית, הלא ידוע שזמן מנחה הוא התגברות הדינים, ולמה המתינה לשעה הזאת.

אלא אומר ה'חתם סופר', שבאותה שנה חל ראש השנה בעצם יום השבת קודש, וכידוע מן הספרים הקדושים שבזמן מנחה של שבת קודש מתעורר הרצון העליון, משום כך העדיפה חנה לשפוך את תפלתה דייקא בשעת המנחה, כי בכדי להמשיך ישועה על בנים צריך התעוררות רצון העליון עד למאד, כדאמרינן בגמרא (מועד קטן כח.) דבני חיי מזוני לאו בזכותא תליא אלא במזלא, דהיינו מזל העליון, ולכן התפללה חנה בשעת המנחה, כי אז מתעורר הרצון העליון וסמכה דעתיה שבזכות הרצון העליון השורר באותה

הערות והוספות

לעסוק בתורה ומחצות ואילך לעסוק בשירות ותשבחות, שהרי כתב הרמ"א דהיושב בטל כישן דמי. ואם עכשיו יש לנו רשות ליכנס לפני ולפנים ואין שום מקטרג, לא ידחוק את השעה הזאת שעת רצון, וישתדל לעשות לכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל ויתעוררו יחד בהלל ותודות להתעורר לעילא.

ובראש השנה שחל בשבת אומר אני להזהיר גדולים על הקטנים שלא ישנו קודם חצות וכל שכן לאחר חצות שעת המנחה דרעוא דרעווין אשתכח עתיקא קדישא גלי רצון דילי, והקב"ה בכבודו ובעצמו משתעשע עמנו ובוהן כליות ולב ומחלקן כליו"ת, שלא ישנו. יתקבצו כולם אחר האכילה תיכף לבתי כנסיות ולבתי מדרשות

שעה תזכה להמשיך את המזל העליון ולהיוושע בבנים, ואכן כך הוי, שזכתה להביא לעולם את נשמתו הקדושה של שמואל הנביא.

בן יעזרנו צורנו וגואלנו על דבר כבוד שמו יתברך, וביום הזיכרון הזה וביום השבת קודש נזכה להיוושע בכל מילי דמיטב, שיתקבל תפלתנו לרחמים ולרצון לפני אדון כל, ובזכות יום השבת קודש יושפע עלינו רוב ברכות והשפעות משפע בריכה עליונה, ונזכה לשנה טובה ומבורכת וכל מילי דמיטב ברחמים וחסדים נגלים, אמן ואמן.